

VOL. VII

GENER 1929

NUM. 25

LA NOVA REVISTA

JOSEP MARIA JUNOY, DIRECTOR

EUDALD DURAN-REYNALS.	<i>Pàgines antològiques</i>	5
FRANCESC COSTES I JOVÉ.	<i>Els llibres i els lectors.</i>	10
ANGEL FERRAN	<i>Porcellanes i horitzó</i>	20
JOAN ARUS.	<i>Que temps i coses.</i>	25
J. CARNER-RIBALTA.	<i>De l'Anglaterra galant</i>	26
JOSEP LLEONART	<i>Notes xineses.</i>	41
JERONI DE MORAGAS	<i>L'art pur de Joaquim Sunyer</i>	45
FRANCIS JAMMES	<i>D'un manifest</i>	48
G. K. CHESTERTON.	<i>El nostre carnet</i>	52
MARC CHADOURNE.	<i>Vasco (III)</i>	56
PEL SEPULCRE D'EN SALVAT PAPASSEIT. — NOTES.		73

TAULES DE 1928

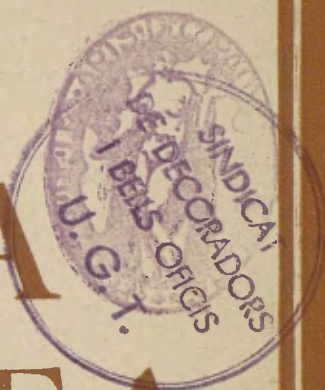
IL·LUSTRACIONS

Pls. Núms. I, II, III, IV : JOAQUIM SUNYER : PINTURES

BARCELONA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ : PORTAFERRISSA, 26, 1.ª - TELÈFON 10211

Semestre: 18 ptes. — Trimestre: 10 ptes. — Número solt: 3'50 ptes.

Els Perfums de
MYRURGIA

XOCOLATES

ELS MÉS VELLSS D'ESpanya

*Casa fundada l'any 1800
127 anys d'èxit creixent*

Xocolates des d' 1'50 a 4 ptes. els 400 grams

DEMANEU-LOS ARREU

ELS TEDIS DELS "GRANS HOMES"

La història del Panteó on Mme. Negreponte, de nom Jeanne Hugo, no ha volgut veure mai, en la cripta, les despulles del seu il·lustre avi al costat de les d'Emile Zola, tanmateix és ben divertida.

—Que es pugi de la cripta i es posi sota la volta del panteó el meu avi —demanà Mme. Negreponte al govern—o del contrari que se m'en faci lliurament.

Però els hereus de Zola no ho entenen així:

—Això seria una injustícia! Si es puja a la volta Hugo, que s'hi pugi també Zola. I, si hom hi puja Zola, que s'hi pugi Carnot, Berthelot, Jaurès, Curie... No hi ha d'haver cap sentinella! O tots dintre la cripta o tots sota la volta!...

Pierre Lagarde, féu un qüestionari per a *Comœdia*, d'entre les més eminents personalitats, les quals, una vegada coneixedores del cas, no han respost, tanmateix, amb la seriositat que era d'esperar. M. Marcel Prévost ha suggerit la idea de la construcció d'un Panteó-grata-cels on el morts podrien ésser col·locats per ordre de la seva grandesa. M. Auguste Dorchain dóna la raó a Mme. Negreponte, a

causa de "l'eco" de la cripta, i en la qual, segons sembla, llurs servidors no l'atenen com cal.

"El Panteó és una cosa molt trista —digué M. Maurice Rostand—i és, sens dubte, el lloc on cap poeta ha desitjat de reposar."

Segurament, però tampoc cap poeta no ha fet aquest advertiment... Pobre Hugo! Hom té, així mateix, la convicció que ell no és mereixedor de restar eternament dins aquest fosc soterrani i hom preferiria de veure'l en un jardí... Però, entretant, no pot ésser altra cosa!

A darrera hora, M. Edmond Haraucourt, el qual ha succeït a Gustau Simon a la fundació Víctor Hugo, ens assabenta que Mme. Negreponte no ha volgut mai protestar contra el veïnatge de Zola, sinó que ella només desitjava d'evitar, a la memòria del gran poeta, certes befes dels turistes... M. Gaston Deschamps ha tramès a M. Edmond Haraucourt diversos documents els quals proven la poca moralitat d'alguns visitants. Però, com que arquitectònicament i financiera, el traspass dels ataüts és impossible, hom es limitarà, de moment, a pregar als turistes una actitud respectuosa...

I heus aquí unes boniques escenes d'una revista en perspectiva...

La manera de considerar la vida té una gran importància

i la vostra concepció de la vida, optimista o pessimista, està, en gran part, influenciada per la vostra alimentació. Una petita molèstia, us ho fa veure tot negre

Els òrgans digestius del treballador intel·lectual han de complir la seva missió: reconstituir les forces gastades, sense que l'individu se'n senti. Això no serà possible sinó absorbint una alimentació rica, però fàcil de pair. Aquesta és la raó per la qual l'**Ovomaltina** és el sobrealiment indispensable i preferit pel treballador intel·lectual.

L'**Ovomaltina** conté tots els elements essencialment nutritius i fortificants de la malta, els ous, la llet i el cacau, en forma concentrada, de preparació ràpida i paladar exquisit

Una tassa d' **OVOMALTINE** en el desdormir

assegura un dia de treball fructífer i sense molèsties

POTS DE 250 I 500 GRAMS, EN FARMACIES I DROGUERIES

Dr. A. Wander, S. A. - Berna (Suïssa)

Els pròxims triomfs cinematogràfics
se'ls atribuiran, sens dubte

les pel·lícules

els artistes

BEAU SABREUR amb Gary Cooper i Evelyn Brent.

C O N F E S I O N amb Pola Negri.

**LA LEGION DE
LOS CONDENADOS** amb Gary Cooper i Fay Wray.

LA LEY DEL HAMPA amb George Bancroft, Evelyn Brent
i C. Brock.

NOCHE DE MISTERIO amb Adolph Menjou i Nora Lane.

P E L I R R O J A amb Clara Bow i Lane Chandler.

S E R E N A T A amb Adolph Menjou i Katheyn Carver.

TRES PECADORES amb Pola Negri.

La millor producció cinematogràfica del món

PARAMOUNT FILMS, S. A.

**CASA CENTRAL
BARCELONA**

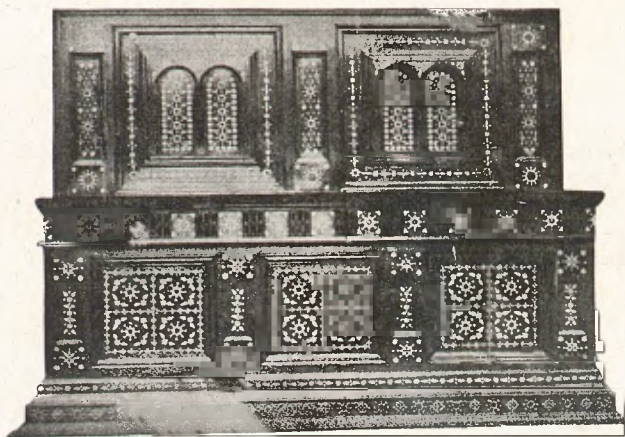
SUBCENTRALS: Barcelona, Madrid, Bilbao, Valèn-
cia, Sevilla, Lisboa i La Coruña.

CLARA BOW
protagonista de «No la dejes escapar» y «Pelirroja» de la
Paramount.

G. HOMAR

CANUDA, 4

Mobles - Làmpares - Decoració - Antiguitats

MIRADOR

Setmanari català. Els primers escriptors. Sortirà cada dijous des del 31 de gener. Preu 20 cèntims. Subscripció 2'50 trimestre. Redacció i administració, Pelayo, 62, quart, segona. Telèfon 15300

MIRADOR

Indiscret de la vida barcelonina i dels seus personatges. Les millors informacions. Artístic, literari, teatral i del cinema. Publicarà cada setmana un conte, una novel·leta o una comèdia,

MIRADOR

PELAYO, 62

BARCELONA

LATINITÉ

Revue des Pays d'Occident

Paraîtra 10 fois l'an sur 128 pages in-8.º

le premier numéro sera mis en vente le

25 JANVIER

EXTRAIT DE SON SOMMAIRE:

Jacques Reynaud : *Principes*
Frédéric Mistral : *A la Race latine*
Henry Charpentier : *Poème et Manifeste*
Raymond de la Tailhède : *Un Poète*
Jean Lebrau : *Villages, essai*

LE CHIEN DU JARDINIER

adapté de Lope de Vega, par Roger de Pampelonne
Henri Ghéon : *Cirque Médrano et Poésie pure*
Henri Rambaud : *Le Temps perdu*

LES DIALOGUES DE CASTOR ET POLLUX

Les Guêpes

Publiera dans ses prochains numéros

Henri Pourrat : *Devant le Feu*
Georges Bernanos : *Commentaires et Invectives*
Henri Ghéon : *La vieille Dame des rues, roman-film*
Mario Meunier : *Latinités*
Henri Massis : *Le Cas de Marcel Proust*

Abonnement d'essai de 3 mois : CINQ FRANCS

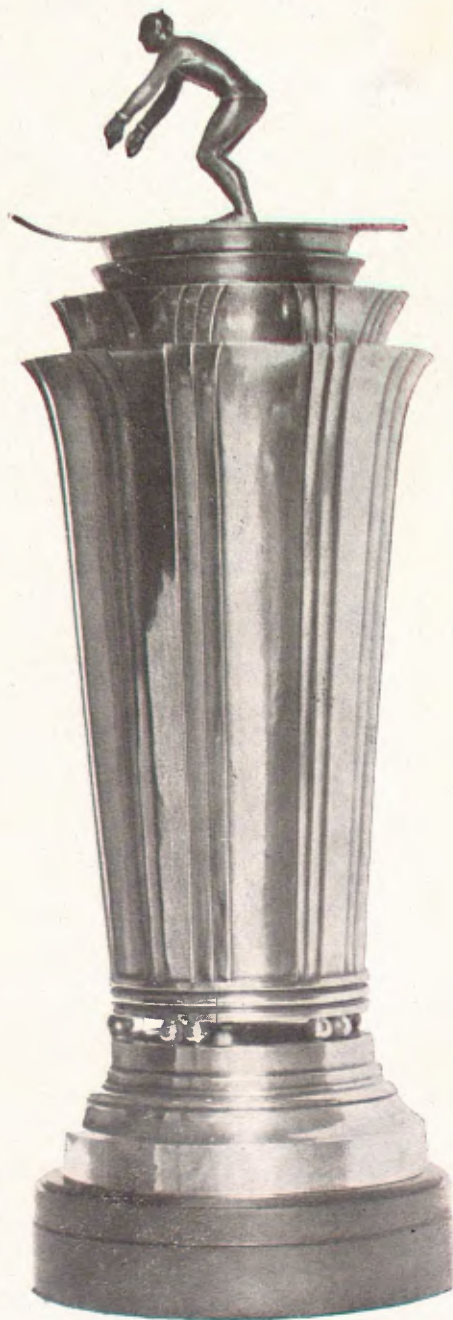
Le montant des abonnements annuels et des abonnements d'essai doit être adressé à la

LIBRAIRIE DE FRANCE

110, Boulevard Saint-Germain

par mandat, chèque, chèque postal Paris 225.19 ou timbres-poste.

georg jensen
c o p e n h a g u e n

*copa per a pre-
mi d'esports
d'hivern d'una
sòbria bellesa*

*realitzada
amb argent
sisellat a mà*
* * *

únics agents per a la venda a barcelona:
uralita, s. a. - passeig de gràcia, 90

uralita, s. a.

passeig de gràcia, 90

presenta en els seus salons les grans exclusives d'art, plateria repujada a mà del mestre danès georg jensen, els cristalls gravats a mà d'orrefors (suècia), les porcellanes de copenhagen, els vidres moderns de murano (itàlia), la ceràmica d'art, craquelé, belga, la porcellana moderna italiana de richard ginori, i tot ço que crea el geni humà dintre les manifestacions d'art modern

NOVEL·LA SENSACIONAL

J. ROIG I RAVENTOS

SANG NUA

Edicions de LA NOVA REVISTA

3 llibres nous

J. Tusquets

Assaigs de Crítica Filosòfica

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 2

Pere Coromines

SOBIRANIES

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 3

Josep Pla

M A D R I D

Col·lecció de contes i novel·les

Núm. 4

Edicions de LA NOVA REVISTA

PORTAFERRISSA, 26 - BARCELONA

**Ha sortit el 1.er
número de**

Ginesta

**revista d'estu-
dians i obrers**

La Revue de Catalogne

Revista internacional de Lletres, Ciències i Arts

60, Rue Paradis, MARSELLA (B. du R.) França

Redactada en llengua francesa, a fi d'abastar el públic mundial, "LA REVUE DE CATALOGNE" serà l'òrgan autoritzat de la nostra cultura davant del món, serà el llac d'unió entre els nostres pensadors, escriptors i artistes i els seus col·legues estrangers, i tendirà a la compenetració d'uns i altres. Perseguint aquesta alta finalitat, acollirà la col·laboració d'homes de tots els països i publicarà selectes traduccions d'obres catalanes.

"LA REVUE DE CATALOGNE" serà, per tant, una Antologia permanent, i pels seus "hors textes", un Museu circulant i un recull de documents sobre la terra, l'art, la literatura, l'activitat i l'esperit dels països de llengua catalana, que amb ella s'incorporaran definitivament a la cultura universal.

"LA REVUE DE CATALOGNE" apareixerà deu vegades l'any en quaderns mensuals (tret de dos mesos a l'estiu) de més de 60 planes, i publicarà articles literaris i crítiques de les primeres figures del nostre Renaixement, treballs monogràfics de gran interès i una sèrie de cròniques regulars sobre el moviment literari, artístic i cultural.

TOTS ESTEM INTERESSATS A L'EXIT D'AQUESTA REVISTA, I PER TANT SOU PREGAT D'OMPLIR EL PRESENT BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ I DE TRAMETRE'L SIGNAT ALS REPRESENTANTS DE "LE REVUE DE CATALOGNE", VIA LAIETANA, 28, 5è., LLETRA A, BARCELONA.

M O B L E S
B U S Q U E T S
D E C O R A C I O

PASSEIG DE GRACIA, 36 – BARCELONA

JAUME MERCADÉ
JOIER

B A R C E L O N A
Passeig de Gràcia, 46 Telèfon 15704

EDITORIAL BARCINO

LES SEVES GRANS COL·LECCIONS:

Enciclopèdia de Catalunya

Els nostres clàssics

Col·lecció Sant Jordi

Biblioteca Popular

CARRER PORTAFERRISSA, 17

BRILLANTS

TOTS TAMANYS I QUALITATS

J. ROCH

RAMBLA DEL
CENTRE, 33.
Passatge Bacardi, 2.

LA PINACOTECA
DE GASPAR ESMATGES

MARCS I GRAVATS
Exposicions permanents

P. GRACIA, 34 - Tel. 13704 - BARCELONA

*Una màquina
per a tota la vida*

Underwood

GUILLEM TRUNIGER, S. A. - Balmes, 7 - Barcelona

BADRINAS

MOBLES MODERNS

Agencament d'habitacions

Ceràmica - Catifes - Vidres

Teles-estampades-Porcellanes

Diagonal, núm. 460

Telèfon 73963

Entre P. de Gràcia i R. de Catalunya

Tallers :

Neptú, 2, i Dr. Rizal, 36 (G.)

BARCELONA

LA
NOVA
REVISTA

TIP. OCCITANIA : Mallorca, 410 : Telèfon 50086

LA NOVA REVISTA

PUBLICACIÓ MENSUAL DE LITERATURA I D'ART

JOSEP MARIA JUNOY, DIRECTOR

VOL. VII - NÚMS. 25-30
GENER - JUNY DE 1929

BARCELONA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: PORTAFERRISSA, 26, 1.ª

LA
NOVA
REVISTA

EDITED BY WALTER B. WATKINS, JR.
NEW YORK, N. Y.

VOLUME 10
NUMBER 10

1955

LA NOVA REVISTA

PUBLICACIÓ MENSUAL DE LITERATURA I D'ART

PÀGINES ANTOLÒGIQUES

LES FALSIES DEL PALAU DEL BISBE

*E*L Palau del Bisbe era en una plaça silenciosa i tenia un posat sever que imposava a tothom. Les persianes closes repintades, els ferros dels balcons complicats i lluent, les altes portes restaurades, i aquell gran pati fret, parlaven altament de la senyoria i l'ordre que regnaven dins. Sols desdeia de tanta majestat una taca verda i llefiscosa que hi havia a la cantonada del Palau amb el carrer dels Sospirs. Uns regalims, escorrent-se de la torra per on passava la conducció de l'aigua, havien amarat de temps i temps un troç de paret d'una gerdor aposta per brotar-hi la molsa i les falsies.

Aquesta taca verda era el clau i la tristor del sastre de sotanes del carrer dels Sospirs.

---Que una casa com aquesta, amb tanta de pedra i tanta d'entrada, es tingui de veure empastifada d'una porqueria així!--es deia l'home quan, aixecant els ulls de la feina per enfilar una agulla, topava amb aquelles fulles gotejants.

Mes un matí, amb dolç astorament, l'home vegé allà davant una bastida amb paletes, i l'endemà la molsa seca i les falsies mústegues jeien per terra. Una taca blanca de guix cobria tot el troç per on l'aigua s'havia escorregut fins aleshores. El sastre se sentí enriolat:

---Comença bé aquest bisbe,---es digué.---Qui sab... potser tindran raó els qui diuen que és un home de zel.---Perquè el sastre, encara que tot ficat dins la clerecia, era escèptic en qüestió de millores eclesiàstiques. Cosa clara d'entendre, si se sab que ell havia vist passar cinc bisbes per aquell Palau sense que els regalims que l'anegaven haguessin estat inquietats una sola volta.

I era veritat el que deia el sastre. Jove i ardent, el nou bisbe vetllava tothora amb una frissança el mal i la imperfecció, i s'havia promès de bregar contra d'ells fins a esbucar-los de vora seu per sempre. Per això a l'adonar-se d'aquella aigua que emmusteia el Palau, li mancà temps per a cridar el mestre d'obres i fer-la desaparèixer. Els germans que l'avençaren en el càrrec altíssim havien faltat no fent-ho: calia començar esmenant les petites coses, si es volia amb el temps arribar a les grans.

El dia que el bisbe novell sapigué la taca bandejada, judicà que havia principiat la seva obra, i a la nit, en la quietud de la cambra closa, després d'un dia fadigós, passat en rebre comissions, escoltar planys i prometre esmenes, pensava així:

---Aquestes filtracions eren un mal. Un mal petit del que ningú se sentia, però un mal en si, tan digne de combatre's com qualsevol altre. Una conducció d'aigua per a ser bona no ha de deixar escapar el líquid, ni una paret ben feta ha de ser florida d'arbres. Precisament això en les parets és signe de decadència, perquè les herbes són l'ornament de les runes. I sense anar més lluny, s'adormí en la pau del Senyor, aquella millora posada als seus peus com ofrena primerenca.

Passà un temps. El sastre estava molt content de veure per fi la paret neta, i un dia, emprovant a mossèn Ramón, de la cúria, no es pogué contenir aquestes paraules, brollades del fons del cor per desmentir la seva discreció:

—Mossèn Ramón, em sembla que tenim un Bisbe!

—Què vol dir un Bisbe?—digué aquell severament.—Es que no n'hem tingut d'altres ja, per ventura nostra? Digui: tenim Bisbe, i no un Bisbe. Els veritables creients no han d'individualitzar mai la jerarquia eclesiàstica.

El sastre el guaità amb un somriure; ell ja s'entenia.

Passà més temps encara, fins que un matí, a l'obrir el sastre la botiga, vegé amb desolació un fil d'aigua damunt la blancor del guix. De nou la conducció vessava. Avui era un fil, demà una taca, i al cap d'una setmana apuntaven brotets de falsia. I el sastre ja començava d'enguniar-se, quan un dia tornà a aparèixer la bastida, i closes millor les escletxes, la paret restà immaculada. El sastre, de nou estava molt content.

—Això és un Bisbe, sí senyor. D'això, pesi a mossèn Ramón, jo en dic un Bisbe—exclamava l'home cada vegada que a l'enfilar li saltava la blancor del guix pel forat de l'agulla.

Mes per bé que el nou pegat estés més ben posat que no el primer, l'aigua, al cap d'un temps, tornà a sortir mateix que l'altra volta. El sastre fou qui primer en tingué esment. Un dia va ser una rodona pàl·lida i igual, després fou una negror dins la rodona, darrerament la negror devingué un doll quiet i suau. I no tardà molt que les falsies i la molsa hi tornaren a regnar.

El sastre s'engunià una mica, però esperava confiadament. Esperava, i per donar-se repòs deia "No's pot matar tot lo que és gras. De segur que Sa Il·lustríssima tindrà ara alguna cosa que li llevarà l'atenció d'aquí." Però estava cert de veure la bastida el dia menys esperat, i cada matí obria les portes de la botiga poc a poc, amb un surt al cor, creient trobar-l'hi. La bastida per això no arribava mai. El sastre esperà i esperà, mes a la darreria començà a desesperançar-se. I un dia—un dia igual que els altres—desesperà.

—Bah, Mossèn Ramón tenia raó al dir-me que aquest era com els altres! Molta fressa primer amb la bastida per a fer-se ben veure, i després a dormir.

Mes, en descàrrec del Bisbe, s'ha d'acabar la veritable història de les falsies.

Quan el Bisbe sapigué per segona vegada que l'aigua filtrava, manà tot d'una que la conducció fos arreglada més detingudament que abans. Encara que aquella cosa era molt petita en comparança de les que tenia avui entre mans, la duia a pit per ser la primera, i volia acabar-la de totes passades,—la constància essent en aquest Bisbe, després de la fe, la primera virtut. Però, malgrat aquest zel, l'aigua, persistent com el mal, tornava a filtrar, i el Bisbe llavors cridà el mestre d'obres per dir-li imperiosament que aquella aigua s'havia d'estrancar per sempre.

—Molt bé, Sa Il·lustríssima, respongué el mestre d'obres, mes per això caldrà desviar la conducció del camí que porta ara.

—Desvieu-la, respongué el Bisbe resolt a tot.

—La desviarem, digué el mestre d'obres, aquesta conducció és ben seva—i després d'un silenci l'home somrigué per sota el nas. Ric, digué tot d'una, responent a l'esguard inquisidor del Bisbe, de pensar en la cara que faran els veïns del carrer dels Sospirs un cop fet això. Aquesta conducció, passant per on va ara, és la que dona precisament aigua viva a totes aquestes cases. Això fou una concessió que molt temps enrera féu un Bisbe als seus veïns.

Llavors, al sentir això, el Bisbe novell rumià una estona, i després digué al mestre d'obres:

—Atureu-vos i no feu res encara, demà us respondré. I a la nit, tancat de nou en la seva cambra i reposant també d'un dia de fadigues, l'home pensà:

—Com vaig ser injust en judicar els germans que abans que jo curaren d'aquestes coses! Ben segur que ells no feren res, per les mateixes raons que ara a mi em deturen. Si aquella aigua i aquelles herbes són en si un mal, que de bé no és fet gràcies a ell! Es que aquella conducció trencant el

seu camí normal, i passant pel lloc on s'escorre ara per donar aigua als meus veïns, no és millor que seguint el camí per on deuria anar, mes sense afavorir-los? I el Bisbe pensà de seguida, amb una punyida de remordiment, en aquell sastre del carrer dels Sospirs que el saludava tan rialler al passar i al qual anava a treure l'aigua. "Ah, Senyor, Senyor, i jo que els l'hauria tret pensant arrencar un mal!" I després d'una estona acabà: "No es pot pas esmenar tot lo que és dolent. El mal té també el seu lloc entre nosaltres". I l'home s'adormí una mica desencantat.

L'endemà donava ordre d'aturar l'obra. "Val més deixar-ho així. Ben mirat, digué amb un somriure, encara fa bonic en aquell recó aquella mica de verd."

Mes això el sastre no havia de saber-ho mai, i sempre que veia Mossén Ramón li deia hipòcritament, amb un somriure que feia saltar els dimonis d'alegria:

—Mossén Ramón, vostè tenia molta de raó quan deia que no es podia individualitzar. Tots són igual.

EUDALD DURAN-REYNALS

ELS LLIBRES I ELS LECTORS

TENIM davant dels ulls un fet que no podem negar i és ben plausible: durant aquests tres o quatre darrers anys, els llibres i les publicacions de tota mena han tingut, entre nosaltres, una difusió que us alegra el cor. Avui es llegeix molt més del que es llegia abans d'aquell període esmentat, no solament en llengua vernàcula, sinó també en llengua castellana, i això demostra que a Catalunya la cultura en poc temps ha fet una via que tots n'hem d'estar contents.

Però el més interessant de tot no és precisament la realitat actual. Si el fet apuntat no fos indicatiu de què estem seguint el camí d'una reacció cultural vigorosa i saludable, creiem que tindria una importància escassa. El caire més simpàtic i de més interès de tot l'abrandament cultural d'ara, ens sembla que consisteix o hauria de consistir en què l'amor al llibre que s'ha despertat, sigui una passió reflexiva que vagi augmentant constantment, i constitueixi un esforç de superació individual i col·lectiva. Perquè sense voler disminuir gens el valor intrínsec del fet, hem de considerar que el nombre de lectors a Catalunya, malgrat el progrés que assenyallem, encara és reduït, ha de créixer molt. La proporció de lectors, i àdhuc de lectors reflexius, naturalment, és més encoratjadora que en altres èpoques, però no ho és en termes que ens hagi de deixar satisfets en absolut. És clar que no oblidem que tot just hem despertat d'un llarg somni i que l'avenir és de creure que se'ns presenta somrient. Però, fins en aquest cas, podríem dir que en afers d'aquesta naturalesa tota ambició és lícita, i ho és més si no s'ha arribat a un límit cobejat per l'ideal, insatisfet per ara. Cal que es llegeixi més, molt més que abans i molt més del que es llegeix avui, puix aquest indret és un dels que menen els pobles a aconseguir el noble ideal de fortitud i esplendor. El camí fet ha d'ésser com un esperó constant que ens faci acostar al nivell d'algun país nòrdic—el poble suec, per exemple, d'una extensió equivalent a la Catalunya estricta—on la publicació de llibres té una importància enorme i la intensitat de cultura general és un formós exemple.

Totes les classes socials, sense excepció, han d'experimentar una reacció vigorosa en el culte al llibre, perquè en més o en menys proporció en totes s'hi nota mancança d'amor per la lectura. En unes més que en altres, naturalment, però no n'hi ha cap que hagi realitzat el màxim esforç col·lectiu per a situar-se amb avantatge en el punt dolç de la qüestió. Veiem-ne algunes d'interessants.

* * *

Generalment l'obrer llegeix poc, molt poc, i una bona part del poc que llegeix són traduccions d'alguns llibres estrangers. Aquest fenomen és curiosíssim i ric en observacions. En part és degut a què aquí no s'ha produït el tipus de llibre que l'obrer pròpiament dit acostuma a llegir amb més gust. I aquest tipus de llibre segurament que no s'ha produït, perquè potser s'ha treballat una mica al marge de l'obrerisme; tal vegada els seus problemes no han interessat tot el que calien, i així per aquest cantó podem endevinar, circumscriuint el cas a Catalunya, un dels motius de la indiferència gairebé absoluta de l'obrerisme davant el rejuveniment pairal. I cal, naturalment, que aquests problemes donin vida, intensitat a una literatura, com li donen en altres països on aquests problemes són considerats i estudiats per la seva transcendència social i humana i no tan sols com una simple qüestió d'augment de salaris o de benestar material. Aquest gènere de literatura enyorat, no hauria de manca a Catalunya, i si estés ben orientat—és molt necessari que ho estigui—podria fer un gran bé al mateix obrerisme i socialment considerat esdevindria una de les creacions nostres més formoses; s'ompliria un buit que fa anys ens crida l'atenció i ens inclinem a creure que a tots ens deixaria força satisfets.

Els problemes socials a Catalunya tenen i tindran una importància ben notòria com la tenen els problemes socials de tot arreu del món, i temps a venir—i no diem pas això amb la presumpció de fer profecies—cap dels seus aspectes no podrà ésser negligit. La literatura que entorn d'ells es produeixi, per estudiar-los i orientar-los en els seus interessants i múltiples caïres, pot constituir un gran pas per a compenetrar-nos millor dels grossos turments morals i de tota mena que agiten les masses obreres, i davant llur íntima coneixença contribuir a solucions amarades d'esperit cristià. I això en l'extensió i forma que cal no s'ha fet encara i ens sembla que el fer-ho no seria pas perdre el temps.

Una raó de caràcter econòmic també contribueix a què l'obrer llegeixi poc. Alguns dels llibres que actualment es publiquen són excessivament cars si els ha d'adquirir un obrer manual que no compti amb altres ingressos que un jornal reduït. Essent com és avui la vida cara, amb els jornals actuals hi ha prou feina per a viure i no és possible fer gaires despeses en la compra de llibres. El primer problema que es presenta a l'obrer és el problema del viure amb mitjans limitats, i gairebé no li queden energies econòmiques per a pensar en cap altre. Enfront d'aquest problema, no és gens estrany que tots els lirismes i els idealismes s'estrellin per la mateixa força de la raó bàsica de l'existència primordial de l'individu. Malgrat tot, i sense atenuar gens els efectes d'aquesta enorme dificultat, ens inclinem a creure que el dia que l'obrer català trobi els llibres a bon preu i els autors que li sàpiguen produir emocions, comprarà molts més llibres que ara. Per això les colleccions populars s'han de multiplicar. I en aquest punt de les colleccions populars, ens escau fer una petita digressió.

Nosaltres hem estat sempre partidaris que de l'edició d'un llibre se'n publiquin exemplars relligats amb un mínim de gust artístic. Apart de què hi ha llibres en els quals la relligadura hauria d'ésser una cosa absolutament indispensable, cal que hom es faci la consideració que un llibre en rústica aviat és fet malbé i un llibre relligat es pot conservar i rellegir diverses vegades sense que mai presenti l'aspecte lleig d'un llibre partit pel llom o amb els fulls descosits, que és a l'extrem a què van a parar la major part de llibres en rústica quan d'ells se n'ha hagut de fer massa ús. Els llibres, no solament tenen un valor espiritual pel que diu el seu text, sinó que també tenen un valor artístic per la seva presentació acurada. Un llibre sobriament relligat, és molt més atractiu que un llibre en rústica i sobretot quan dins la seva senzillesa presideix un mínim de bon gust, i a la vegada esdevé com una mena d'homenatge al contingut de l'obra. Els editors sembla que d'això se n'adonen i d'un quant temps ençà atenen amb més cura aquest aspecte, presentant llibres relligats amb poliment i gust, i àdhuc alguna collecció a preus verament populars.

De totes maneres, aprimant un xic la qüestió, si el cost d'una relligadura ha de contribuir a fer augmentar poc o molt el preu del llibre i constituir una dificultat per petita que sigui per a la seva difusió, no s'ha de tenir un criteri absolutament tancat, com no el tenim, i s'han d'admetre les edicions en rústica, ben fetes, a l'abast de totes les possibilitats, car el que tingui fam i set de saber i d'estudiar, no s'hauria de quedar sense po-

der adquirir un llibre que satisfaci els seus neguits espirituals pel sol fet que el llibre resulta massa car i no està a l'abast dels seus mitjans econòmics. Ja s'ha dit diverses vegades, és clar que en una esfera molt més ampla, que el privilegi més injust és el privilegi de la instrucció, i tota persona té dret a adquirir tots els coneixements que li calguin—encara que actualment això resulti només que un somni—sense altra limitació que la pròpia intel·ligència. Avui sobretot se'n pot ésser partidari de les edicions verament populars, quan veiem que aquí es publiquen algunes colleccions presentades amb un gust exquisit. I això demostra que aquell aspecte econòmic del problema no ha de passar inadvertit pels editors quan alguna de les colleccions actualment en curs de publicació té tot l'aspecte d'orientar-se en aquest sentit, a fi de què el llibre pugui arribar a tot arreu.

És clar, que, com hem insinuat abans, la psicologia dels nostres obrers també necessita els seus llibres, i, per tant, cal ampliar l'horitzó intel·lectual de les colleccions, fent que dins d'un criteri elevat i d'un alt esperit comprensiu, puguin ésser produïdes totes aquelles obres que abarquen en conjunt tota la diversitat de matèries del coneixement humà i tots els problemes que constitueixen realitats vives i indestructibles de l'hora actual. Naturalment que l'obrer ha de trobar el llibre apropiat a les seves tendències i si aquest llibre sap produir-se amb traça, seria un gran bé; un gran bé per a l'obrer i per la cultura. Un home tan enterat d'aquestes coses com Jordi Amer, ha dit que *quan es trobi un tipus de llibre a bon preu i uns autors que s'adiguin a les seves tendències, l'obrer català comprarà molts més llibres*.

Entre altres causes que encara podríem remarcar, que fan que l'obrer no llegeixi el que hauria de llegir, una en volem indicar per la seva importància extraordinària, la qual causa no solament perjudica la producció de llibres, sinó que també és en menyscapte de les publicacions obreres pròpiament dites. El lector haurà comprès que ens volem referir a l'analfabetisme.

No és voler ofendre l'element obrer, sinó constatar una veritat que ells mateixos són els primers a reconèixer i a proclamar, i nosaltres els primers a doldre-se'n, en dir que dins la gran massa obrera és on més abunden els homes que no saben llegir ni escriure un sol mot. En altres estaments socials abunden els que, segons una frase que ha fet fortuna, s'anomenen analfabets de segon grau, però entre l'obrerisme hi ha la gran massa d'analfabets pròpiament dits.

La manera com moltes vegades han de viure els obrers, fent veritables miracles per sortejar les necessitats més imperioses, és una de les causes que els han impedit de poder rebre la instrucció més elemental, i arriben a l'edat madura orfes de les ensenyances i orientacions que haurien pogut aprendre a l'Escola. I aquest analfabetisme i la manca d'hàbit per la lectura dels que no són completament analfabets, produïda pel mateix ambient en què viuen, fa que no tan sols els llibres no vagin a parar a les mans obreres, sinó que àdhuc les publicacions de classe tenen una vida miserable, i quan no fan campanyes estridents, el raquitisme les mata o quan menys acostumen a tenir una vida migradíssima.

Aquest aspecte de l'analfabetisme és una xacra que no desapareixerà massa fàcilment de damunt el nostre obrerisme, puix malgrat les classes nocturnes i el treball importantíssim que realitzen alguns Ateneus i Centres obrers en profit de la instrucció obrera, i altres palliatius que amb la mateixa noble finalitat es posen en joc, hem d'admetre, encara que sigui a contracor, que una massa analfabeta no és pot canviar amb promptitud i rapidesa. Els factors que cal moure per a obtenir un resultat eficaç són complicats i de llarga durada, puix no és cap secret per ningú perquè s'ha dit cent vegades, que cal rectificar en la seva base el sistema educatiu i fer evolucionar l'estructura social en el sentit que faci possible que tots els ciutadans, sense distinció de categories, puguin rebre les ensenyances adequades a la seva intel·ligència i a les seves aptituds. S'ha dit, amb molta raó, que de totes les desigualtats del món basades en la riquesa material, la més irritant, en vida, és la de l'escola. I aquí rau a la vegada, un dels caires més importants del problema social.

* * *

La classe mitjana tampoc no llegeix en la proporció que hauria de llegir, i el percentatge de llibres que compra és reduït. Per què no llegeix? Aquesta pregunta ens l'hem feta diverses vegades i anem a veure si en el transcurs d'aquestes ratlles fem alguns raonaments que puguin servir de resposta.

Quan hom parla de la classe mitjana, ni l'aspecte econòmic de la qüestió ni l'analfabetisme—com no sigui el de segon grau—sembla que no poden tenir una influència massa positiva. En termes generals, un home de la classe mitjana té al seu abast més mitjans que un obrer per a comprar lli-

brer al preu que avui es venen. Quan el seu nivell cultural ha adquirit un vernís d'instrucció que el fa apte o l'hauria de fer apte per assaborir una bona part dels llibres que es publiquen. Direu que cap aquí ja hi va un bon nombre de la producció bibliogràfica. Evident. Però no en la proporció que és necessari i que seria just. Per què, doncs, la classe mitjana no llegeix més?

Sospesant la formació i la composició de la classe mitjana, hom obté la certesa que si no dóna un contingent més gros de lectors, és per la senzilla raó que no ha adquirit l'habitud de la lectura. Aquesta s'adquireix d'una manera segura i profitosa quan els fonaments de la poca o molta cultura de cadascú han estat ben posats i ben orientats. Quan l'habitud de llegir no s'ha adquirit amb oportunitat; quan l'esperit de l'home no ha estat ben conreat al seu temps, costa molt d'agafar amor al llibre si aquest amor ha d'ésser el fruit d'una autoeducació. Els autodidactes sempre han estat en forta minoria. Per això no són relativament nombrosos els que se n'aprofiten seguint aquest camí. Per regla general, quan la joventut acaba els estudis no és difícil veure—i ja s'ha dit i repetit això moltes vegades—que el tremp de la seva ànima no té la consistència i la sensibilitat necessàries i que després en el transcurs dels anys trobem a mancar amb escriure.

Ara com ara es pensa molt en les forades, en els esports, en el cinema; en una paraula: es pensa d'una manera desaforada i gairebé exclusivament—i aquest és el mal—en tota mena de diversions que no proporcionen gaires mals de caps. Àdhuc es llegeix un poc el diari, però no s'arriba gaire més enllà. El llegir massa encaparra, i tot el que més es pot fer, és llegir la secció telegràfica del diari i les notícies locals. Els que llegeixen els articles frontals no són pas tots els que compren el diari—bon tros se'n manca!—i els que llegeixen els articles especialitzats són menys encara. Si això succeeix amb la premsa diària, que per la manera com s'ha de fer i per la funció social que ha de realitzar, mai els seus escrits no tenen la profunditat de pensament i l'abast del llibre, ni el caràcter d'un estudi complet moltes vegades, no és estrany que el llibre es vegi tan poc estimat, que entre la classe mitjana, molt nombrosa, no tingui l'acceptació que hauria de tenir. I és que en aquesta classe mitjana, malgrat el seu nivell social i el fort valor que en altres aspectes té, quan a l'amor al llibre és possible que, d'una banda, tal vegada hi hagi en l'actualitat una mena d'absència de neguiteses espirituals que privi de despertar emocions i afanys de superació, i, d'altra banda, quan aquelles neguiteses més o menys latents existeixen, com que no

han estat remogudes, com que no s'ha sacsejat i fer que vibrin, hi ha un bon xic de peresa, com un cert sentit innat de comoditat que fa concebre i entendre la vida gairebé exclusivament pel cantó platjerós. La major part de societats d'aquelles que per dur un nom o altre estan batejades amb el de recreatives, que van fent vida vegetativa sense que en el fons tinguin cap contingut ideològic i on rares vegades hi trobareu una biblioteca amb lectors, una ànima i força expansiva, estan formades gairebé per aquesta nombrosa classe mitjana, i són un dels elements que donen aquella tonalitat gris a certes ciutats i viles...

* * *

Però si l'element obrer i la classe mitjana per causes més o menys explicables no compra ni llegeix llibres en la proporció que ho haurien de fer, el més greu encara és que tampoc en compren els homes de carrera, i això des del punt de vista social i cultural té una transcendència enorme.

És molt dolorós d'haver de constatar que els homes de carrera aquí tampoc no llegeixen el que haurien de llegir. No tenim ara a la mà dades estadístiques que ens diguin amb certa exactitud el nombre que hi ha a Catalunya d'advocats, enginyers, farmacèutics, catedràtics, arquitectes, sacerdots, metges, i, en fi, tots els homes que tenen un títol acadèmic o àdhuc sense tenir-lo han passat llargs anys en seminaris i centres d'estudis superiors. Però creiem que es deu elevar a alguns milers la suma de tots aquests elements que per raó de la seva carrera o dels seus estudis tenen una cultura que puja molt per damunt del nivell mitjà de la cultura de tots els altres ciutadans, i per aquesta mateixa raó han hagut de passar llargues hores damunt dels llibres. Car aquests milers de ciutadans instruïts, tampoc no llegeixen tot el que haurien de llegir, i la prova més clara d'això que diem és el percentatge de publicació llibrera de totes les classes, àdhuc tenint present l'augment assolit aquests darrers temps. Sense anar més lluny, compulseu el tiratge de les escasses obres científiques que es publiquen i veureu com és molt reduït; les obres d'alta cultura a l'abast d'homes d'intel·ligències cultivades per l'estudi—i entre aquestes lògicament no podem excloure'n els homes de carrera—en quedarien molts pels prestatges de les llibreries si no se'n fessin aposta tiratges petits.

Quan hom es refereix a aquesta classe social, no seria lícit ni just aduir a favor seu cap de les raons que poden explicar la manca de lectors en-

PL. I — JOAQUIM SUNYER : PINTURA

tre els elements obrers i la classe mitjana. En el cas dels homes de carrera que s'hi troben, hem de creure, sinó en una cosa pitjor, quan menys en un cas molt dolorós i gairebé incompreensible de peresa o potser somnolència espiritual... Però sigui la que es vulgui la causa, cal observar que els homes de carrera que no llegeixen i, per tant, no ajuden a desenrotllar decisivament la cultura, socialment contreuen una responsabilitat molt més grossa i evident que totes les altres classes socials. Per això quan hom deixa córrer el pensament a l'entorn d'aquestes consideracions, el primer que se li acut és que les Universitats i tots els centres d'estudi hauran d'extremar les mesures, preocupant-se amb més interès cada dia, que els homes que surtin de les seves aules siguin homes ben preparats pel gaudi espiritual, fent que el títol acadèmic sigui quelcom més que una senzilla boïla que faciliti la circulació. El nivell intel·lectual i professional ha d'anar sempre en augment i entre els homes que han passat pels centres docents superiors, han d'ésser més abundants que no pas ara els que sentin forts neguits de superació constant.

L'amor al llibre que demanem a l'obrer i a l'home de la classe mitjana, a l'home de carrera ens sembla que se li hauria d'exigir, car l'amor al llibre i l'afany de perfecció haurien d'ésser per a ell una cosa connatural amb els seus propis estudis. Els qui de la carrera en fan un senzill *modus vivendi* com si amb això hom hagués complert tota la missió social que cadascú moralment té assignada, tenen una visió molt estreta dels deures cívics. Si a l'obrer i al ciutadà de la classe mitjana li han d'ésser demanats esforços per a millorar la seva condició espiritual, què no s'haurà de fer amb els que haurien d'esdevenir un espill on poder mirar-se i pendre exemple precisament aquells que no han pogut—per insuficiència econòmica moltes vegades, però plenament conscients del seu ésser alguns d'ells—proporcionar-se una cultura superior i uns estudis que tal vegada haurien orientat la seva vida d'una altra manera? Ultra això, el deure incompleert en els homes de carrera, posa més de relleu la injustícia social que fa dependre la direcció de la vida d'un home de l'atzar de la naixença, puix ja s'ha dit moltes vegades que en les classes socials poc afavorides per les riqueses materials, segurament que hi ha cervells tan aptes com en les classes benestants, i sens dubte això quedaria ben confirmat si fos possible establir la igualtat de condicions de la instrucció per als infants i adolescents de totes les categories socials...

Podríem escriure llargament encara sense exhaurir el tema. Totes les capes socials necessiten una transformació profunda que reforci la seva espiritualitat i les converteixi en devotes d'aquest distintiu de la cultura dels pobles que és el llibre. La història és plena d'exemples que demostren que quan els llibres s'estimen amb veritable fruïció, els pobles denoten els seus majors moments de grandesa, i quan es menyspreen, els pobles es ressenten d'un fort retrocés. L'amor o el desamor als llibres, és una mena de baròmetre bastant exacte de la civilització, de la intensitat de cultura d'un poble. En mesura la potència espiritual. També contribueix fins a cert punt en la qualitat de la producció.

I és que la influència del llibre és una influència molt eficaç, car per ell l'home aprofita totes les ensenyances i tots els coneixements d'antany i per ell mateix trametem als homes que vinguin els nostres coneixements d'avui. Els llibres perfeccionen i consoliden els estudis fets, obren nous horitzons i inspiren empreses sovint insospitades. Per això davant la indiferència de totes les classes socials vers l'amor al llibre, cal esforçar-nos més perquè tota obra cultural que és obra de civilització, esdevingui un moviment intens on l'indiferentisme no hi tingui cabuda, que és de l'única manera que pot tenir eficàcia.

El llibre no solament s'ha de fer assequible a totes les classe socials i s'ha d'interessar a tots els seus estaments perquè l'estimin i el propaguin, sinó que els que per llur condició social l'amor al llibre ha de constituir un deure més que en altres, han de començar per predicar amb l'exemple a fi de què els altres els segueixin i els imitin i així tothom s'adoni que els que voluntàriament no llegeixen deixen de complir un deure cívic.

El llibre s'ha de procurar que arribi a les ciutats més llunyanes i a les viles més amagades mitjançant una organització comercial molt més perfeccionada que la d'ara, car per aquest cantó són també innumbrables els llibres que no es venen ni es llegeixen. Serà inoportú dir que els que vivim lluny de la capital—i no pas en poblacions massa petites—ens fa l'efecte que de veritable organització comercial del llibre encara no n'hi ha? Quin editor o llibreter es preocupa seriosament de propagar amb profusió les darreres novetats en les poblacions secundàries?

Un bon servei d'expansió comercial del llibre està per crear entre nos-

altres, i si el temor de produir cansanci no ens aturés la ploma, podríem aduir una infinitat de proves i exemples que confirmen plenament l'existència d'aquesta llacuna que notem. Tant d'interès s'ha de tenir en tirar al carrer un llibre escollit com de fer que aquest llibre tingui el màxim de difusió possible. Malgrat el nombre considerable de persones que no llegixen llibres, d'un cap de l'any a l'altre són molts els llibres que no es venen per manca d'aquest servei, que els que vivim en poblacions subalternes tan-tes vegades enyorem, i que si s'organitzés amb tota l'amplitud que és necessari, hi ha dret a esperar-ne resultats ben falaguers en un temps que no seria massa llarg.

És clar que això no és tot ni tan solament el més important. Apart de molts altres aspectes que cal cuidar, al costat de qualsevulla acció que es desenrotlli per augmentar el nombre de lectors, no hem d'oblidar, sinó pre-ocupar-se amb constància i serietat com un dels factors de més interès, de l'educació integral del ciutadà, puix al cap i a la fi, això és la pedra bàsica on recolza tota obra de cultura, i d'on en surten precisament els homes que a tot arreu sostenen els grans combats espirituals.

Abans de cloure aquestes ratlles, ens sembla adequat fer un advertiment. Encara que no ho féssim notar, el lector haurà comprès de sobres que al fer els comentaris i observacions que precedeixen, hem parlat en termes generals i per tant ningú no s'ha de sentir particularment alludit. És un fet prou evident perquè necessiti provar-se, que entre els elements obrers, entre la classe mitjana i entre els homes de carrera, n'hi ha que honoren la seva condició i àdhuc la superen. En totes les classes socials hi ha homes que dediquen llargues hores al cultiu de l'esperit i cadascú en la seva esfera honora la seva classe i l'aportació cultural amb què enriqueixen el patrimoni col·lectiu és valuósíssim. Per això totes les manifestacions contingudes en aquest escrit, s'hauran de pendre i considerar dins la grossa relativitat que s'ha d'admetre en casos com aquest en què és una mica difícil determinar exactament les excepcions.

FRANCESC COSTES I JOVÉ

PORCELLANES I HORITZÓ

CONTE PER ACABAR

SIGNE per signe, pacientment, amb un repòs darrera l'altre i els defalliments precedint-se i seguint se, he passat tres anys mortals intentant de desxifrar el text, fins que un moviment de revolta sobtat i incomprendible, m'ha fet cremar el vell llibre i esquinxar en mil trossets el fascicle titulat "Le chinois en dix leçons", que en mala hora vaig comprar als Encants dels llibres.

És una història dolorosa la que he viscut aquests tres darrers anys; una obsessió constant de dies, un mal somni inacabable de totes les nits. Més demacrat, més groc que si hagués fumat opi—que almenys és un vici—, vaig arribar a un estat en el qual no podia sentir cap mot català començant per x, sense que immediatament el meu cervell no s'esprenés fins la mi-granya per trobar-li el sentit català! Fou horrible i no vull pensar-hi més. Però comprenc que la depressió que m'ha deixat l'acte enèrgic de cremar els instruments del meu suplici, no m'ha deixat fins ara que m'expliqués prou clarament.

Hi ha dues històries i la primera ha d'ésser necessàriament i lògicament la història de la història. Heu-vos-la ací (encara els guions entre els nostres mots em fan esgarriar!):

Un dia, de tant en tant ho faig, passejava inclinat damunt dels llibres de les parades de Santa Mònica, espolsant-me de tant en tant els dits com un gat que ha tocat aigua. Què cercava? No res; el que bonament sortís. I "bonament", bonament Déu del Cell!, sortí "Le chinois en dix leçons".

El llibret era curiós: els signes clars, segons em semblà, i les explicacions precises; el preu, baratíssim. Qui no compra un llibre d'aquesta mena que us donarà, si més no, una lleugera tintura d'una cosa que tants pocs són—si exceptuem a la Xina—els que en saben un borrall? La temptació no pot pas ésser més forta; fills meus, germans de vall de llàgrimes, no us hi deixéssiu pas caure! Si Sant Antoni arriba a tenir una temptació sem-

blant, ben segur que es dóna a tots els dimonis. El xinès per als xinesos, i encara!

Però vaig caure i vaig comprar el volumet.

I me'n vaig anar.

Però, en girar, en donar el darrer cop d'ull de ventall a la darrera parada, brut i arrugat vaig veure un paper (brut i arrugat vaig veure un paper, oi que sona bé?) que portava uns dibuixos, mena d'aquarelles, i uns signes ja de color de cafè amb llet—xinesos!

L'hauríeu comprat, com jo mateix, pobrets.

Un llibre xinès! Sí, eh?

Un mètode xinès! Sí, eh?

I tres anys sense dormir ni menjar més que arròs bullit i escuradents, i tot per engegar-ho a rodar en una crisi de desesperació, davant el dilema d'un tartamudeig per la vida o d'haver de llançar-me al comerç a la menuda de la perla falsa.

Afortunadament, tot ha passat, i, ja en plena convalescència, no em queda més que un munt de quartilles, i d'entre les infinites correccions, repeses, supressions i afegits, puc desentrellar el fragment d'història—o de llegenda, que hi fa—que cedeixo al lector per veure-me'n totalment i per sempre més lliure. Diu:

"Lluny, molt lluny, en els temps feliços, la ciutat d'Ametller Florit no havia volgut pagar els impostos deguts al Fill del Cel, i aquest, ple de justa rancúnia, cridà els seus generals i els ordenà que anessin a fer justícia.

"Però les muralles que defensaven Ametller Florit, altes i fortes, defensaren tan bé la ciutat contra els generals de Yu, l'Excels, que aquests hagueren de trametre a l'Emperador un missatge d'impotència.

"El missatger fou justament i misericordiosament decapitat i als generals els fou ordenat que castiguessin severament la ciutat rebel.

"Aleshores els generals celebraren consell, i, tot seguit, foren passades tres llunes en deliberacions, els obrers començaren els treballs, per manera que, quan els habitants d'Ametller Florit volgueren sortir es trobaren voltats de tres muralles altíssimes i sense portes que els tancaven, junt amb llur pròpia muralla fortíssima. I això havia d'ésser per sempre més, perquè Yu, el Fill del Cel, ho havia ordenat.

"Quan Yu, el Fill del Cel, ho sabé, digué que era ben fet i s'havien complert les seves ordres i els generals foren premiats.

"Aleshores es casà la filla de Yu, Delícies de l'Ànima, i començà la di-

nastia de Hia. Amb aquest motiu es celebraren grans i magnífiques festes i foren alliberats tots els presos, sense cap (no vaig mai entendre si sense cap volia dir els boigs, però no crec que fos usada en el text cap metàfora; em penso que vol dir que només foren alliberats els cossos mentre els caps continuaren a les presons).

"Passaren les llunes, els anys i les dinasties. A la dinastia Hia, succeí la Txang i a aquesta la Txen i la Tshin, i feren en total 2003 anys, i tot l'Imperi de la Flor del Mig era feliç i ningú no es recordava d'Ametller Florit, la ciutat tancada.

"Els seus habitants, però, sí, se'n recordaven i, com que no tenien res a fer, el primer que feren fou aterrar les fortes muralles que tan bé els havien defensat, perquè ja hi havia les altres que els empresonaven. Però aleshores trobaren que la vista d'aquelles muralles era insuportable i no sortien mai de la ciutat.

"A cada casa es conservava piadosament la tradició dels temps: els vells contaven als joves el que havien sentit contar a llurs avis, que deien els seus, sobre les belleses de l'horitzó, i això féu que tothom fos artista. Un home que vivia a la muralla enderrocada, descobrí les propietats d'una pedra blanca i polsosa, el petuntse i va coure un vas de porcellana. Fou la creació d'un art meravellós; els presoners s'hi llançaren, i, any darrera any, els fruits del foc eren més perfectes. Dels forns d'Ametller Florit sortiren meravelles. Però els habitants d'Ametller Florit no podien sortir.

"La vista de la muralla els emplenava d'horror. I aleshores començaren de voler amagar-la a llur vista amb les mil meravelles de l'art. Ametllers florits cobriren ràpidament els tristos murs, amb llurs flors més fines que les cloves d'ou i més sonores que les campanes d'argent en mig del bosc de porcellana i esmalt, els animals divins, els dragons, els gossos de Fo, els fènix, i altres de fantàstics retorcién llurs escates de tots colors, que pampalluguejaven com les estrelles en una nit d'hivern. Peonies de color de carn, semblava que palpitaven; flors màgiques que semblaven recorregudes per venes de sang i d'altres d'un blau tan fi, tan transparent com el cel serè després de la pluja de tempestat. Gotes de rou suspeses dels pètals irisats semblava que s'havien d'esvair d'un moment a l'altre, i hi havia llocs, recons misteriosos, on flors i fulles, mogudes pel vent, pronunciaven els sons de les poesies de grans poetes. En un lloc sagrat, un artífex miraculós aconseguí construir-hi, punt per punt, com de vapor de porcellana, un arc del Cel (arc de Sant Martí).

"I els habitants d'Ametller Florit, magníficament tancats en llur paradís, portaven cada dia noves meravelles per tapar la terrible muralla. Darrera d'ella, què hi havia? No ho sabien; no calia.

"Un dia el doctor del Fill del Cel va saber de boca d'un espervet la magnificència de Flor d'Ametller. El doctor Tung ho contà al Sobirà, i aquest volgué veure la meravella i (naturalment) en restà meravellat. Ametller Florit seria, des d'aleshores, lloc sagrat i només hi podria entrar el Fill del Cel. Gran part de les joies que contenia foren, com era just, traslladades al Palau.

Els habitants d'Ametller Florit hagueren de fer nous miracles; posaren a Orient de la ciutat, damunt la muralla, més alta tres vegades, l'estàtua de Tien Kong, el déu del Sol, i a la part de Ponent, no tan alta, però bellíssima, la figura de Pao-yuch-Kuang, deessa de la Lluna; i així, sortís o es pongués un o altre d'aquests astres, sempre il·luminava la pròpia imatge o la contrària, damunt la ciutat, que fou dita dels dos sols i les dues llunes perquè les cares dels déus resplendien de manera extraordinària en or i argent.

"El Fill del Cel, de tant en tant, prenia el que més li agradava.

"Però nasqué un dia un home anomenat Pu, amb el germ de la rebel·lió en l'ànima. Deia: Si no és nostra la muralla que ens tanca, si les nostres porcellanes ens abandonen, si els déus que fem no són per a nosaltres, per què els volem? Darrera d'aquestes muralles hi ha una cosa que no hem sabut encara fer nostra; es diu Horitzó i jo l'he vist des de dalt de Pao-yuch-Kuang, la deessa de la Lluna. Quant més bell no ha d'ésser des de dalt de Tien Tong, el déu del Sol? Cap porcellana no ha aconseguit encara ni la bellesa ni la transparència de l'Horitzó. La terra que hi ha per anar-hi, és seca; però l'Horitzó és bell a tota hora i no s'acaba mai més!

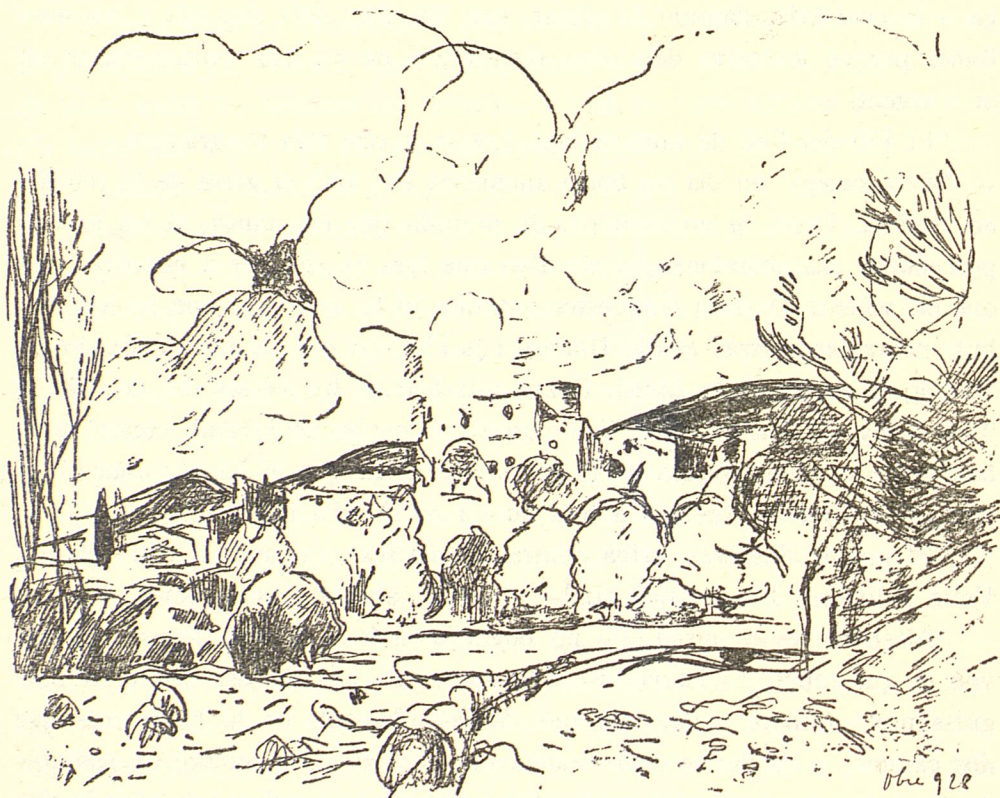
"El poble, aleshores, cridà contra els artífexs i contra el Fill del Cel. Volia l'Horitzó. Els artistes també el volien abastar; però, com?

"Aleshores es reuniren. Pu no pogué assistir-hi perquè, acusat d'haver vist el que ningú no havia vist, fou decapitat. Les discussions foren llarguíssimes i tothom volia tenir raó. Malauradament, no hi havia més que dos camins: o quedar-se com estaven—i l'Horitzó seria sempre un somni—o anar a la seva conquesta; però calia destruir les muralles, i destruir la meravella de segles i de generacions de les muralles. Què fer? Aleshores s'aixecà un home i digué que, derrocades les muralles i conquistat l'Horitzó, podrien refer tot el destruït. Però..."

En arribar a aquest punt, lector amic, només recordo que la continuació fou una mica de flama, una mica de fum i res més.

I ara no m'atreveixo a acabar l'escrit que tantes nits d'insomni em procurà; ja en sóc lliure! L'he cremat! No vull pensar-hi més, perquè no tinc prou imaginació per a donar-li un final just. La tenen els meus contemporanis? Seria un joc innocent i entretingut d'inventar cadascú quin final li donaria. Enquesta? Tant se val; al cap i a la fi, literatura.

ANGEL FERRAN

J. MIR

QUE TEMPS I COSES...

*Que temps i coses han passat, d'ençà
del nostre idil·li venturós d'un dia,
quan, primerenc, en nostres cors floria
l'amor, que fa somriure i sospirar!*

*Ulls que insinuen, mots de galania,
fruita mig verda del primer besar...
Qui hauria dit que no tingués demà
e somni bell, qu' massa prest neixia?*

*He retrobat aquella amor d'ahir,
i, com qui veu, de sobte, un vell camí
el pensament d'on porta se li entela,
del vell idil·li em ve el record, tan lleu,
que ja no sé si fou quelcom de meu
o és el record llunyà d'una novel·la.*

JOAN ARUS

DE L'ANGLATERRA GALANT

EL POETA ROBERT HERRICK

No fa gaires anys que en la petita església parroquial de Dean Prior, al Devonshire, s'eregi una estela mortuòria en remembrança oficiosa d'un humil clergue allí enterrat, l'emplaçament de la tomba del qual ja s'havia oblidat amb el temps.

Es tractava de commemorar l'existència del poeta Robert Herrick, el qual, cap a mitjans del segle dissetè, havia passat de rector per aquella paròquia de llogarret, voltat d'una aurèola deliciosament humana, semblant a la que duen certs personatges en les novel·les d'Anatole France.

És, doncs, amb la figura deliciosa d'aquest singular rector de Dean Prior que avui presentem als lectors catalans un dels poetes més interessants d'aquella plèiade de poetes lírics que caracteritzen l'Anglaterra post-elisabetana. I diem un dels poetes més interessants bo i pensant en l'Herrick que nosaltres havem idealitzat, una mena d'Anacreó de la poesia anglesa, acceptant que Anacreó hagués escrit després de Virgili i que hagués estat anglès.

La suggestiva figura de Robert Herrick s'explica fàcilment si hom segueix la primicera formació del poeta, dintre aquell radi d'influència dinàmica que exercí sobre tota una generació, aquell "dictador literari" que es digué Ben Jonson; oi més, si hom constata que Herrick neixia en aquell temps gloriós en el qual la vida del camp a Anglaterra era verge a les mans dels poetes i llavors que tot tenia encara, en l'illa privilegiada, aquella sentor de sublim puresa trobable només en les pastorals llatines.

Així hom comprèn que Herrick en la seva obra sigui bucòlic i de qualitat folklòrica, candorós fins a enartar, simple fins a l'encís. I, d'altra banda, pagà i edonístic fins a la sensualitat—amarat d'un paganisme sentimental que només pot encomanar un camp gloriosament bell, alhora que malencònic, com el camp d'Anglaterra. I encara—llavors que és mundà—, tan llicenciosament elegant que hom se l'imaginaria tot fàcilment exercint de poeta oficial en una de les Corts de qualsevol rei galant de França.

LA VAGA IMATGE D'HERRICK

Dèiem que la rica existència del poeta Herrick és una mena de nuvolet que s'esfuma en la llunyania del temps. Els únics vívids records que es tenen d'ell és la vaga imatge d'un obscur però singular prevere de Dean Prior que, bandejat allí—potser a so de penitència—amonestava els seus rústecs fidels amb epigrames i sàtires d'un gust moral picant, mordaç de vegades, sobretot quan aquestes amonestacions eren motivades per defectes personals immanents en algun determinat dels seus feligresos.

Hi ha un testimoni, però, de la vida d'Herrick que és la millor base per a una biografia: és la seva obra poètica. Apart d'una escassa correspondència privada, hi ha els seus poemes, aplegats en dos únics volums—"Hespèrides" i "Noble Numbers"—els quals, així departits només, ja marquen els dos caires—el pagà i el cristià, respectivament i correlativament—que constitueixen la vida humanament rica d'aquest delicat poeta. Aquí, els seus biògrafs, el Dr. Grossart en primer lloc i Rhys després, han trobat prou material per a totes les seves deduccions i per a totes les conjectures.

UN APRENENT JOIER I UNA ANIMA DE POETA

Herrick fou aprenent joier.

Nascut per l'agost de 1591, al Cheapside, a Londres; fill d'una família de tradició de forjadors i joiers, ben aviat, després de deixar l'escola de Westminster, cap als 16 anys, fou posat a aprendre l'ofici. Hom el posà d'aprenent al taller de joieria que fou del seu pare, ara sota la cura del seu oncle Williams, per tal com el pare del poeta, no gaires anys abans, havia desaparegut en lamentable mort suïcida.

Aquest aprenentatge del jove Herrick al taller de joieria, data d'aquella època en la qual el Cheapside de Londres era un dels vèrtexs del triangle que en aquell temps formava el mercat joier del món: Amsterdam - Venècia - Londres. Això donava als molls del Tàmesi, al barri del Cheapside de Londres, una animació tota bigarrada. La nau central de Sant Pau, en

aquells temps de brega, era el lloc de reunió de marxants, captaires, aventurers... Allí es feien totes les transaccions i totes les trafiques. Era l'eix de la vida social de l'època; el centre de les noves mundials; l'estafeta on repercutien tots els fets una mica notables d'aquells dies de colonització i de primeres expedicions cap a les terres verges d'Amèrica. Allí venien a parar també tots els productes meravellosos del temps. Hom ensenyava com una relíquia unes fulles de tabac acabades d'arribar de Jamestown, uns fruits exòtics entrats llavors per primera vegada a Europa, unes perles superbes vingudes adés mateix d'ultramar...

Aquesta era l'atmosfera que podia desvetllar majorment l'ànima de poeta que hi havia en Herrick, per al qual el precedent suïcida del seu pare ja palesa una línia originària d'un no gens ordinari temperament.

La condició artística de l'ofici, per altre costat, tenia d'ésser forçosament un estimulant per una ànima sensible. Hi ha, tanmateix, una estreta relació entre aquell caràcter de joiells que tenen els delicats poemes d'"Hespèrides" i la suggestió de coses exquisidament belles que tenien de produir en la seva tendra sensibilitat els treballs de pedreria que passaven per les seves mans.

De més a més, al costat de tot això i d'aquell humà interès que presentava el tumultuós Cheapside, cal no oblidar que, sota aquell regnat feliç de Jaume I, les activitats literàries gaudien de privilegis a Anglaterra. En plena febre encara d'aquella pruija de vida i d'art de l'època elisabetana, els teatres vivien en esplendor com mai. Shakespeare donava a la llum, precisament aleshores, les seves obres cabdals: "Hamlet", "El Rei Lear", "Antoni i Cleopatra"... I el fort corrent desvetllador de totes les vocacions era, com ja hem mencionat, la influència que exercia Ben Jonson, el gran amic de Shakespeare, la qual passava pel damunt de tots els esperits sensibles i imaginatius del temps, com una alenada d'incentiu humà, literari i artístic.

LA VOCACIÓ. - HERRICK A LA UNIVERSITAT. - JOVENTUT GLORIOSA: LA POESIA, L'AMOR, LES TAVERNES

Herrick contemplava sens dubte amb els ulls plens d'admiració, les figures dels poetes de l'època: Beaumont, Fletcher, el mateix Ben Jonson; i era la llur popularitat el que més abrandava, evidentment, la seva vocació de poeta.

Herrick, però, raonava, no sense inquietud, gairebé amb angouxa: "Tots aquells personatges que tothom admira havien eixit de les Universitats; ell, en canvi, no era més que un trist aprenent joier!..."

Aquí, segurament, trobaríem tot l'origen de les dificultats sorgides entre el jove aprenent i el seu oncle tutor. Però, tant va poder l'esforçada voluntat del futur poeta, que ans de l'acabament de l'aprenentatge ja s'alliberava del doble jou familiar i d'ofici, i, al poc temps, ja el tenim d'estudiant a la Universitat de Cambridge.

Herrick se suposa que cursà la carrera de dret. Però, se sap bé que és durant el seu temps universitari que es manifestà com a poeta. I és aleshores que, ben de pressa, es captà les amistats de Ben Jonson i de tots els altres celebrats de l'hora.

Devés l'any 1620, quan Herrick s'ha graduat i està a punt de deixar Cambridge, s'obre el període, de set o vuit anys de durada, en el qual la vida del poeta es fa escàpola a tota llei de control. Només evocant-se la gloriosa imatge de François Villon, hom es podrà, potser, apropar a una vaga idea d'aquells anys de jove plenitud del poeta Herrick. Les tavernes en voga llavors a Londres, els murs del "Mermaid", del "Mitre", del "Windmill", ens podrien testificar segurament molta cosa del què ens hàgim d'imaginar nosaltres. Allí s'hi bevia, s'hi feia enrenou, es robava besars a les serventes; i, a la manera dels Clubs de la Place de la Grève a París, o de les tavernes florentines del Renaixement, i encara a la manera de "La Taverna Intellectual" del nostre Peius Gener, allí es congregaven els poetes, i eren llurs turbulents cenacles veritables festivals lírics—"lyric-feasts", tal com menciona Herrick mateix en la seva coneguda "Oda a Ben Jonson".

Imagineu-vos, doncs, el poeta en una plena i exuberant joventut: home bell, sa, agraciat de parla, personatge del poble però, a la vegada, misteriosament influent a la Cort i en la política, popular no sols entre els seus sinó entre la massa del poble, al punt d'ésser rebut adesiara en aclamació en les seves irregulars aparicions en les tavernes freqüentades... Imagineu-vos un Herrick als trenta anys, endut per aquell corrent d'ètica despreocupació, aquell embat vers el plaer, heretat de la reacció de cara als sentits que es marcà amb la Renaixença i que ara continuaven els poetes "Cavaliers"... Els noms femenins de Júlia, Sílvia, Anthea, Electra, Safo, Bianca, Perenna, Dianemme, Perilla i tants i tants d'altres, la llibertina atmosfera dels seus petits poemes d'"Hespèrides", ens portarà, per tot resum, a la perfumada corona de roses que amb un somriure de bonhomia i de cordial indulgència

hem de depositar damunt d'aquesta època nebulosa i velada de la seva vida de jove i de poeta.

DE CORTESÀ GALANT A RECTOR DE DEAN PRIOR

En 1629, la mort de la mare del poeta dugué, però, un trasbals en la seva vida. Aquesta íntima dissort tingué per a ell el caràcter d'una revelació i hom no sap com, però és el cas que, el mateix any, Herrick prengué les ordres i sense cap mena d'espectacle passà a viure entre els seus feligresos a la parròquia de Dean Prior, al Devonshire. És d'aquests instants que data el seu "Adéu a la Poesia", sobre el qual, per ésser exactes, s'ha de dir que cal veure en aquest "adéu" simbòlic, no un adéu pròpiament a la producció poètica, ans un adéu a aquella vida menada per Herrick fins aleshores, la qual havia engendrat l'obra poètica que més tard ell mateix qualificà, amb molta justesa, de "rims sense batejar".

LA POESIA DE ROBERT HERRICK

La poesia de Robert Herrick, en tant que ens limitem a "Hespèrides" i a aquests poemes "sense batejar", s'associa amb tot el que vulgui dir delicadesa, simplicitat, cosa exquisida: Preneu una margarida, una primula, una anèmone matinal. Contempleu una gota de rou, una voliana, un ocell, l'estel del matí. Penseu en una noia verge, en unes roses blanques, en una coloma. — Això, és tant com llegir sengles poemets d'Herrick.

I no esperéssiu pas decepcionar-vos amb un tast de cosa fada, car la sola enumeració d'aquests elements poètics és en l'Herrick tota una deu emotiva i una tremolosa unció.

Ve, després, l'Herrick galant, amorós, sensualment apassionat. Us cal pensar, llavors, amb quelcom igualment delicadíssim, però que admeti l'espurna d'obscenitat i de llibertí abandonó d'un poeta eròtic com el que esmentem. De costat a costat, heu de donar pas també a la nota delicadament frívola del cavaller i cortesà. Penseu, llavors, en bells noms de dames, en una diadema opulent, en un bucle de seda, en un faldellí incitant...

Una simple enumeració de títols de poemets d'Herrick dona gairebé el tast exquisit de la seva poesia: "Als arbres florits", "A un liri que maridà una donzella anomenada Rosa", "A les verges", "Al rubor d'Ella", "A una verge besant una rosa", "De com les primules devingueren verdes", "De com devingueren blancs els lliris", "Com devingueren blaves les violetes", "A les primules, plenes de rou del matí", "A una donzella que morí en el jorn de noces", "Roses al pit de Júlia", "L'alè de Júlia", "Al faldellí de Júlia", "Al llaç de la seva sabata", "A Anthea jeguda al llit", "L'Amor és nèctar", "El poeta vol una amant, no una esposa", "Viure alegrement i estimar els bells versos", "Per viure en alegria", "Com cal beure el vi", "Bacanal", etc., etc....

Prenent, però, el primer poema d'"Hespèrides", el qual és un veritable proemi a la manera dels clàssics grecs i llatins, tenim l'Herrick de totes les facetes i en resum.

ARGUMENT

*Jo dic d'arbres en flor, de rierols, de gloriets;
de flors d'abril i maig i juny i juliol, i de les festes
al camp vora el "May-pole" i en tragar les garbes.
Dic de bells despertars després de les revetlles;
de núvies i d'amants i dels confits de noces.
Canto la joventut i l'amor, i amb ell i per 'mor d'ells jo canto
la lícita dolçor llicenciosa.
Canto de pluges i de rous, i, adés i ara,
de bàlsams i uncions i d'ambregis i espècies.
Dic les velleïtats del Temps i encara parlo
de com els lliris devingueren blancs i com les roses roges.
Tracto de tombes i de cap-al-tards i canto encara
la Cort de Reina Mab i el Bell Rei de les Fades.
Canto, darrer de tot, l'infern, i el cel avui i sempre,
en la dolça esperança, tanmateix,
després de tot, d'haver-lo.*

Citem, encara, alguns poemets característics del delicat artífex, no so-
lament de la paraula, sinó també de l'emoció. Vegem l'accentuat gust pagà
dels següents rims:

DE COM ELS LLIRIS DEVIQUEREN BLANCS

*Encar que blancs sigueu, lliris, vull dir
que al bell començament no éreu així:*

*Ja us ho explicaré
tal com esdevingué.*

*Venus i Cupidó en un núvol blanc
s'estaven com qui dorm; i tot jugant,
amb els seus dits petits, el bell minyó
va espréme, del pit d'ella el dolç murgó;
la nata de la llum n'eixí rajant
i com rou del matí
vostre vestit cobrí
i el tornà blanc.*

Copsem l'encisadora unció del següent "Epitafi":

EPITAFI A UNA VERGE

*Servem solemne continència:
jeu ací una beutat en somnolència.
Calli tota cosa. Lluny, soroll, d'ací!
Sonin només sospirs o llàgrimes,
com si
amb floretes delicades
hom la vingués a cobrir.*

Remarqui's en el poema següent l'element humà del dany d'amor mestrívolament enllaçat amb la Natura:

PL. II. — JOAQUIM SUNYER : PINTURA

AL SALZE

*Quan s'ha perdut l'amor, ets l'arbrissó
més bo i més avinent que sap trobar-se:
donzelles i minyons, en llur dolor,
hi van, deixats d'Amor, a coronar-se.*

*Tant punt la flor d'amor roman apart
deixada en abandó o caiguda morta,
garlandes de lleu salze entorn del cap,
amb llàgrimes per rou, hom porta.*

*Si el pac d'amor perdut està en l'oblit
dels venjatiu amants, per les donzelles
l'únic guany de tu, salze, n'ha sortit
amb la garlanda al front que duen elles.*

*I sota de ton ombra benfactora
quan la llum ja els cansava en l'ull humit,
tant el jove cruel com l'aimadora
vénen en tu a plorar tota la nit.*

Escoltem l'Herrick cortesà, mentre llegim una de les tantes notes galants que constitueixen el pom de flors espontànies de les seves anècdotes amoroses:

EL LLAÇ DE LA SABATA

*Anthea em demanà de fer-li el llaç
i ho feu, el seu turmell besant-li;
i hagués besat el seu genoll, si acàs
el seu rubor no hagués sabut privar-me'n.*

Bo i llegint el següent poemet de gust tot modern, anem a trobar en el poeta un avançat precursor del romanticisme i del decadentisme:

LA POESIA DEL VESTIR

*Un bell desordre en el vestir
encén en voluptats draps i satí:
un xal damunt l'espatlla en abandó
caigut en captivant distracció;
un tul que vagi errant d'allà o d'ací
escàpol del gipó d'encès carmí;
la mànega en descuit i negligida
deixant volà algun llaç confusament;
un plec incitador digne d'esment
al vol tempestuós de la faldilla;
un llaç de la sabata sens mestratge
mostrant civilitat però salvatge---
m'encanta sempre més que quan hi ha un art
precís i massa just en cada part.*

Vegem, per fi, un poemet que enclou allò que en diríem filosofia d'Herick—el seu gust epicurià de la vida, el qual féu d'ell, com havem dit, aquest Anacreó de la poesia anglesa, lleugerament humanitzat per la lectura dels clàssics llatins i marcadament refrenat per la inevitable influència de l'esperit del cristianisme:

CÀNTIC A L'ALEGRIA

*Mentre el bon fat ens ho consent,
gaudim-ho tot, alegrement:
bevem, dansem, i amb alegria
besem les nostres noies nit i dia;
coronats amb raïms de l'emparrat,*

*el nostre vi bevem amb delectança;
invoquem Baccus amb lloança;
siguem als Jocs el llaurejat;
treiem Anacreó d'entre la nit
i ben embriagat tornem-lo al llit;
d'Horaci fem el cant;---car abans d'hora
nostra veu tallarà la Mort traïdora.*

ENTRE ELS RÚSTECES CAMPEROLS DEL DEVONSHIRE

Després d'haver seguit les petjades de la vida atzarosa de l'amorós poeta, no ens serà gens planer d'avesar-nos a veure ara en l'Herrick la figura d'aquell simple pastor d'ànimes que en la persona de llur rector trobaven, segurament, els rústecs camperols de Dean Prior.

És sens dubte per aquesta raó que, de bell començ, ja hem evocat l'Herrick de Dean Prior emprant la imatge d'un d'aquells maliciosos, a la vegada que delicats, personatges d'Anatole France.

No voldríem que aquí s'hi pogués trobar, però, cap manca de respecte. Coneixem prou bé el que implica una ànima de poeta, per no parlar del rector de Dean Prior més que amb aquell to humà i de bonhomia que radica a l'altre extrem de tot allò irònic. A Catalunya tenim uns vocables populars que, pronunciats honestament, escaurien d'aplicar-los ara. Es podria dir que el rector de Dean Prior era un d'aquells rectors que "la saben llarga", algú en certa manera emparentat amb el nostre celebèrrim Rector de Vallfogona, per bé que en un pla més discret, més refinat i més intel·lectual.

No oblidem que, malgrat el que en diríem la seva "conversió", de l'Herrick passat, tanmateix, no se'n podia esborrar cap vestigi, baldament això es pretengués amb un canvi total de vida, per radical que aquest fos. Cal recordar que és precisament d'aquesta època de retir i de quietud que daten els poemes considerats la quintaessència d'Herrick. I si bentost el poeta començà de moralitzar les flors i les donzelles que abans havia exaltat amb sensual guspireig, cal reconèixer que sempre es troba en la seva dicció poètica aquella tremolor delicada que caracteritza la parla dels incurables enamorats.

En el dins del Rector de Dean Prior romaní encara l'Herrick innegable d'adés, sense que calgui considerar pedra d'escàndol el fet que, adesiara, sota la investidura clerical mateix, volgués, en un moment donat, reviure una emoció de la vida anterior—ara ja completament abandonada—i traduir aquesta emoció reviscuda en un joiell de poema, per més que aquest pogués ésser ardorosament eròtic. Essent mitjanament humà, no es pot trobar en això cap mena de mancament. La condició de Poeta absol d'aquestes coses. Arriba ben sovint, a quin sigui el poeta, de plasmar en poesia una emoció amorosa viscuda anteriorment. Llavors que ja ocupa l'interès del seu cor l'amor d'una nova estimada. El fet no implica, però, cap infidelitat. En l'Herrick, doncs, tampoc; i ell mateix ens prestarà un epigrama per la disculpa, si disculpa li cal en el seu cas especial de clergue i poeta eròtic a la vegada. Diu:

*Llibertins som els poetes igual que els nostres mots,
prô nostra vida i els versos són diferents del tot.*

Aquesta llei de lícits derivatius eren el que acompanyava Herrick dintre la seva solitud en la vicaria de Dean Prior, puix que Herrick se sentia en un isolament d'ermità. I al costat d'aquests, el derivatiu de l'humor prenia un lloc important. Això fa que en l'obra de l'Herrick d'aquell temps es trobin el seguit d'epigrames, nuls pel que toca a valor poètica, però de la sàtira més fina, en tractar de ridiculitzar algun grotesc impostor de la veritat o de la decència, o simplement en posar rima al burlesc comentari d'algun fet determinat.

Els vells d'aquella contrada prou se n'han recordat a través dels anys, d'aquell picant humor del rector extraordinari! De pares a fills, la tradició de la seva existència ha arribat fins als ancians que fa poc moriren a Dean Prior. Allí es contava, encara darrerament, com aquell rector va suspendre un dia de cop i volta la seva plàtica davant la manca d'atenció dels feligresos; explicaven també del famós porcell que el seguia pertot i al qual havia ensenyat a beure en un càntir...

Al contacte, però, de la vida sòbria i treballosa dels seus rústecs feligresos, Herrick va anar coneixent més i més la tristesa de les coses, i això fou de gran profit per a la seva obra poètica. El poeta mateix ho reconeix quan, lamentant-se d'aquell isolament on està confinat, confessa:

*Més descontent mai no so estat
des que nasquí, com ho sóc ara,
mentre visquí com visc encara
en la tristor del Devonshire.
Amb tot, però, confessaré
que, mai per mai, no trobaria
els bells poemes que vaig fer
com de llavors que m'avorria.*

L'ENYORANÇA DE LONDRES

En el cor d'Herrick niava, fet i fet, més pregon que res, la tristesa de l'enyorança. Londres, amb el seu Cheapside i el seu Tàmesi, era un tros mateix del cor del poeta. Prou ho diu el seu poema de comiat anomenat "Llàgrimes per al Tàmesi"! Aquest comença:

*T'envio des d'ací un suprem besar,
O Tàmesi dels peus de plata,
Mai més en ta corrent no he de lliscar...*

i, després d'evocar amb ardenta nostàlgia les passejades, amunt i avall de les seves aigües, amb les seves "verges de pell fina i suau", les "nimfes i dones d'aigua" i les "blanques dames en figura de cigne" que ompliren la seva imaginació d'adolescent, acaba amb la nota de desesper del que mai més no compta veure el lloc on va néixer. Aleshores, és amb una fonda emoció lírica que li dona el seu adéu per sempre.

És per aquest gran amor a Londres precisament que Herrick va acceptar gairebé amb folla alegria allò que molts dels seus col·legues acceptaren amb greu dolor. Amb el triomf del Commonwealth vingué immanent la destitució de tots els rectors reialistes, i per Herrick això significà una mena de retorn de l'exil. Així s'explica que el rector de Dean Prior prengué el camí que el tornava destituït a Londres, amb l'esperit que espurneja en els següents versos:

*Dels boirosos confins del ponent que declina,
per veure el jorn com neix al fragant orient,
amb el cor enartat, com qui volant camina,
vinc a tu, lloc beat que has vist mon naixement.*

... ..
*O lloc! o poble meu! amb les plaents maneres
per a totes les gents, caràcters, o parlar,
com a lliure Romà et demano que em toleris
de poder viure en tu com viu tot ciutadà.
Car Londres és ma llar; que si bé em condemnaren
a llarg i malestruc, soliu confinament,
tant punt com, per tornar cap a tu, em demanaren
en tu, o país natal!, cerco el recobriment.*

I és que l'acció política del temps, centrada per complet a Londres, era també un subterrani per al cor desbordant d'humanisme del nostre poeta. No hem d'oblidar que, al fons de tot, en la pregonesa de l'ànima, Herrick continuava afiliat al bàndol dels "Cavaliers" que, enfront dels "Puritans", representaven políticament, socialment i religiosament, la tolerància a Anglaterra. Ells eren els veritables aristòcrates, els amants de la bellesa, els preconitzadors dels gaudis esponjats de la vida. Era per això que, lluny de Londres, Herrick sentia major inquietud encara per aquella total supremacia dels "Puritans", els quals en tot ordre de vida posaven traves a la llibertat fins a pretendre de subjectar la conducta privada a la disciplina més severa.

PUBLICACIÓ DELS SEUS POEMES

Poc se sap de la vida d'Herrick després del seu retorn a Londres. Costat per costat de la part directa que, es conjectura, el poeta prengué en la redacció de l'"Almanac del Pobre Robin"—paròdia irònica dels pintorescos Almanacs de l'època—el que es destaca amb més relleu és la seva tasca d'ordenació dels seus poemes per a la premsa.

En efecte, en 1647, es publicà el recull "Noble Numbers", per a ésser seguit, en 1648, de l'altre recull anomenat "Hespèrides". I és de tota evi-

dència que les circumstàncies polítiques i socials imperants, aconsellaren Herrick de publicar el seus "rims batejats" de "Noble Numbers", abans que els seus poemes de joventut, aplegats un any més tard en "Hespèrides". La preferència a aquests hauria pogut semblar, tanmateix, una pedra renouera en el llac calmat de la moral Puritana definitivament predominant.

Amb tot, "Noble Numbers", si bé el recull enter és una devota pregària i un veritable dietari de convers, no situa Herrick com a poeta a un lloc elevat com ho havia de fer "Hespèrides". Contemporani de poetes de paraula ungida com Milton, no és certament a les pàgines d'Herrick que hom anirà a cercar la nota greu i solemne de la poesia sagrada, baldament en la poètica idíl·lica i pastoral, Herrick pugui posar-se en el mateix pla de l'autor d'"Il Penseroso" i de "L'Allegro", cantor immortal del "Paradís Perdut".

"Noble Numbers", després de llegir "Hespèrides", produeix la mala impressió de quelcom forçat, insincer. Després d'una vida d'ostentació i de fatxenderia, la tesitura normal del convers és la del recolliment i el silenci. Herrick, en efecte, no és apassionat, sinó sensual, i per aquesta raó els seus "poemes piadosos" manquen de la flama interna que caracteritza els grans poetes religiosos. Els poemes de "Noble Numbers", teològicament, a més, són pobres de tota pobresa, i la retòrica que en la galanteria és element preciós, en la pregària sona com una nota completament falsa.

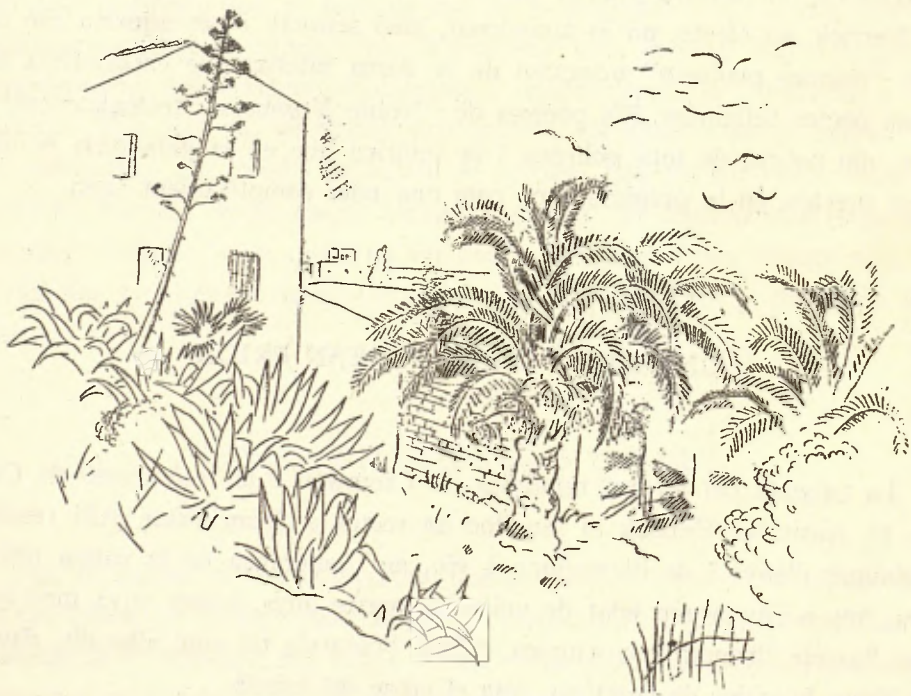
UNA MORT DOLÇA A DEAN PRIOR

La caiguda del govern republicà de Cromwell i la restauració de Carles II, restitueix Herrick al seu lloc de rector a Dean Prior. Allí retorna afeixugat d'anys i de decepcions, i viu, en l'esperança de la calma definitiva, fins a l'avançada edat de vuitanta quatre anys. L'any 1674 mor com una flameta lleugera que s'apaga, i hom l'enterra, tal com s'ha dit, davall les lloses humides de l'església, sota el signe del cristià.

Amb Herrick, però, no es baixava a la tomba aquest recòndit exultament pagà que viu, avui dia encara, al fons del fons de cada anglès. L'esperit s'ha arribat a cristianitzar fins a les esferes intel·lectuals d'un Chester-

ton sublimitzat, per exemple; però els cinc sentits paulatinament aixemorats de cada anglès, hom present, són susceptibles, a cada instant, de traïr la personalitat més cristiana. És bo i topant amb aquesta repetida constatació que, en les meves passejades sentimentals per Anglaterra, vaig sentir-me, més de dues vegades, dintre aquella atmosfera tota suaument embaumada de roses, en la qual, al temps memorable de l'Anglaterra galant, Herrick devia viure, voltat dels seus versos, de la seva deliciosa frivolitat, i de tantes delicadeses com formen aquesta decorativa garlanda que és la seva vida.

J. CARNER-RIBALTA

E. C. RICART

NOTES XINESES

SENTIT detallista. Aquests ulls d'atzabeja i porcellana tivant dins el seu trauc escàs sota el parpre abultat, segurament copsen uns colors i unes frisanques d'aquella ala d'aire o una rosada de sobre aquell boldró de fulles, que nosaltres no veiem així com així.

Un cas d'aquest sentit detallista. En la llibreta d'un estudiant, sota el text xinès de monosíl·labs de so bordonejant o explosiu trasposats a escriptura nostra, llegeixo la traducció d'una cançó popular xinesa en un francès de principiant, segurament massa literal, que us despista del veritable significat de l'argument. De sobte hi salta una comparació: "Els vostres sins s'assemblen a la fruita del llimoner". Qui hagi vist les xineses de color trencat, generalment menudes, amb els sins petits sota els muscles exigus, figuretes que un home fornit passaria de frau sota un plec de capa, quan topa amb aquesta comparació dels sins a la fruita del llimoner, sent l'emoció joiosa de l'encert detallista.

* * *

Un segon cas. A un jove, nadiu de la punta sud-est del país xinès, pensionat, de casa rica, li he fet mirar dins l'estereoscopi un positiu on sóc retratat prop d'un company en el meu escriptori del Tibidabo. El clixé és detallat; s'hi afina la mostra i fins les lluïssors de mirall de l'enrejolat. Però ell ha vist encara més: el detall dins el detall; hi ha, dalt d'un moble, un retrat femení que en el conjunt del clixé resulta una minúcia. Cap a ell

se li han anat els ulls. —És el retrat de la seva filla?—ha preguntat sense treure els ulls dels oculars.

Com que hi he conversat unes cinc vegades, alguna cosa conec dels seus gustos i dels seus escrúpols. Si més no, quan posseïm encara, tocant a la societat xinesa, sinó escassos punts de relació, tant aquells escrúpols com una natural correcció i unes atencions característiques del nostre amic, no ens sabem estar d'esguardar-los com a ramificacions o tornaveus més íntims del mateix sentit detallista.

* * *

Quan a moments us ullen amb un esgranament punxadís de la llum de les nines ametllades que us desconcerta, qui sap si l'expressió molt fina acompanyant aquesta mirada i que no assegurariéu n'arriba a ésser un somriure, és que desxifren en vosaltres un detall, un punt flac que no el clissa tothom qui vol. O qui sap què ens amaguen dels seus secrets o què pensen dels nostres i s'ho callen?

JOSEP LLEONART

F. DOMINGO

AUTO-RETRAT
DE
JOAQUIM SUNYER

L'ART PUR DE JOAQUIM SUNYER

CADA dia una mica més anem detestant la novella d'idees, la música amb argument i la pintura anecdòtica. Cada dia una mica més anem estimant l'art pur.

Joaquim Sunyer potser és, entre nosaltres, qui fa un art més pur. La seva pintura és feta exclusivament a base de pinzellades (encara que dir això pugui semblar una estultesa). Tot, en ell, respon a necessitats purament pictòriques. No hi ha ni una engruna de literatura, ni un borrall d'anecdota, ni un àtom de preocupació ultra colorística.

I precisament per això, Joaquim Sunyer és el més humà dels nostres pintors. Si volgués pintar coses humanes potser no en sabia. Si li surten és perquè no vol fer-ho.

La humanitat del seu art---com la humanitat de la bona literatura, de la bona música---se li ha escorregut a l'hora creativa, sense adonar-se'n, a través del seu pinzell i del seu color.

Joaquim Sunyer resistiria la crítica més severa que d'ell es fes a Europa. La resistiria per la seva universalitat. Una universalitat a força de catalanitat. Una catalanitat, gosàriem dir, a força d'universalitat.

Aconsegueix aquesta catalanitat tal com aconsegueix la puresa del seu art. Mai no li ha calgut, per ésser racialment nostre, pintar un ballador de sardanes o un pagès en barretina. És una cosa que li ve de més endintre. Pinta el paisatge ideal que tots portem a dintre. Pinta les figures humanes que tots hem vist adés i ara sense posar-hi esment.

Però tot això ho pinta, com aquell qui diu, ànima endins. Perquè en va buscaríem en la fotografia dels llocs que ell pinta, tot allò que hi ha en la seva pintura de pregonament nostre. Per això pot ésser enormement ca-

talà i enormement pur. Per això pot ésser enormement humà i enormement antianecdòtic.

No imita plecs convencionals; traspua en el seu art el que ell porta a dintre. No copia fesomies convingudes; escalfa en el seu art cares estimades.

Diríeu, mirant aquestes figures que avui reproduïm, que són personatges que hem dut a dintre temps i temps sense adonar-nos-en. Qui hagi concebut en el seu magí una dona ungida de maternitat, una dona plena de la nostra llum, haurà concebut aquesta mare que Joaquim Sunyer ha pintat tan càlidament.

Tota l'abundor de la dona completa, tota la ingenuïtat de la noia que encara no ha tombat la cantonada. El pit ple de vida. Els llavis plens de besades. I aquests ulls que esperen i calmen i encenen i tornen enrera com les ones del mar.

Qui hagi anhelat infants, qui hagi sentit el desig de la vida que comença, qui hagi volgut la pròpia carn traspassada, haurà somniat mil infants com aquests que neixen i reposen d'aquesta falda maternal.

La mare orgullosa dels seus, els agafa en forta abraçada. La mare que enyora el foraster i amb les mans, més que prendre l'infant, l'amanyaga. La mare que pressent la seva bellesa i amb la mà sembla que vulgui infondre-la a la criatura. Fixeu-vos bé en la cara d'aquesta dona, però no oblideu les seves mans. Mans que amanyaguen, mans que emparen, mans que apreten.

Ni en l'anècdota del cistell o el porró, ni en el pa de crostons, ni en la llum de la finestra, heu de cercar la terra d'aquestes pintures. Mireu bé la testa decantada d'aquesta dona, mireu els plecs de la seva carn i sentireu que tot allò pren vida dins la vostra vida. Sentireu el gran ritme del nostre Joaquim Sunyer. El ritme de la sang que corra a través de la seva pintura.

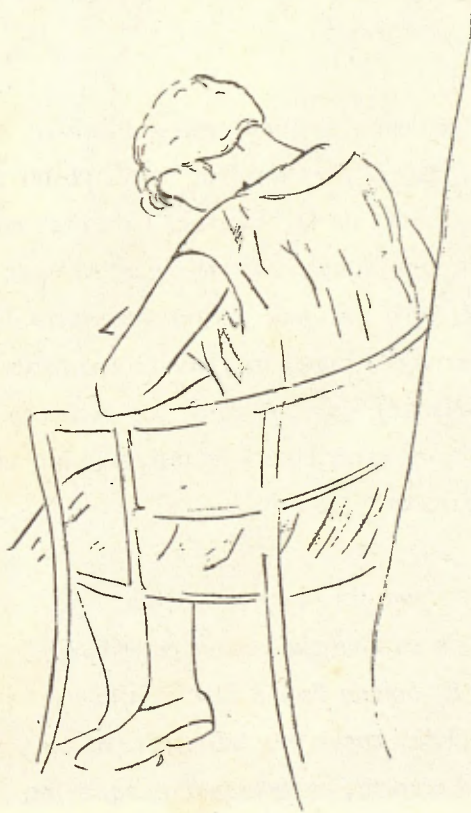
No podríem acabar sense fer constar una cosa: que de tot el que hem dit no en té cap culpa Joaquim Sunyer. Potser hàgim fet una mica de lite-

ratura a base dels seus colors. Això és culpa nostra. En el seu art no hi ha gens de literatura. És art pur.

Només som nosaltres, els comentaristes, els que ens empenyem a fer dir i a fer pensar als literats, als músics i als pintors coses que no han dit ni han pensat mai.

Per això al començar anàvem dient que cada dia una mica més anem detestant la novella d'idees, la música amb argument i la pintura anecdòtica.

JERONI DE MORAGAS

E. C. RICART

VÀRIA

D'UN MANIFEST

FRANCIS Jammes, de qui acaba d'aparèixer l'obra que ell creu la més gran de la seva vida, la *Divine Douleur*, ha publicat en aquesta avinentesa un ressonant manifest. En citem alguns passatges dels quals fóra inútil remarcar la importància:

“En el moment de veure la llum aquest llibre on el meu major amor s'ha donat tot sencer, la “*Divine Douleur*”, vull parlar ací de l'abisme que em separa cada vegada més de la literatura i de l'art contemporanis en general. Jo diré, doncs, que aqueix abisme l'han enfondit homes que potser cerquen la sinceritat, però que han perdut certament la raó. Jo sento els que pretenen foragitar d'ells mateixos el dolor i substituir-lo per una mena d'embriaguesa (dionisiaca?), ja provocada per la droga, ja per la megalomania, ja per les pitjors experiències genèsiques. No em deixo pas enganyar. El bon vi de Ronsard:

*Verson ces roses en ce vin,
En ce bon vin version ces roses,
Et boivent l'un à l'autre afin
Qu'au coeur nos tristesses encloses
Prennent, en boivant, quelque fin,*

no té res que veure amb “l'opium immense” que ens tornaria per sempre a la terra el Paradís perdut.

Servo en la memòria aquest mot que digué Edgard Degas parlant d'E-

PL. III. — JOAQUIM SUNYER : PINTURA

mili Zola quan aquest publicà el seu llibre "La Terre". Faig meva la seva opinió i l'aplico a qualsevol d'aquests innovadors i sostinc que no pot donar-me, com ell voldria, la fermança d'una joia pura, obtinguda indignament, que no sigui seguida d'una cruel reacció de llurs centres nerviosos. Els nostres avis en dirien "tirar llenya al foc". La pretensió d'alliberar-se del més palpable i més constant dels elements que componen la natura de l'home—car, a fi de comptes i examinant-ho bé, en això trobaríem el punt flac d'aquesta gent—és una absurditat cega, muda i sorda.

De sempre i per sempre i molt abans del drama infinit del Calvari, que divinitzà la Creu, el dolor fou el tema principal de tota gran obra humana. I l'"Odissea" i els tràgics grecs, abans de la Cançó de Roland" i de Shakespeare, lluny d'expulsar-lo de llur ànima, obren les majestuosos portaledes de llur geni als morts, pagans, certament, sota aqueixa fórmula brutal que s'anomena fatalitat, però que, vivificada, serà la resignació cristiana que mena a la salut eterna.

* * *

Fugir del dolor, és a dir, *fugir d'un mateix*, heus ací el mal del segle, de cap a cap d'aquesta escala que no és pas la del robust tragner de qui Ribera féu el Jacob més emocionant. Però l'*escala que baixa* també té molts graons. Nosaltres hem denunciat els tres cabdills d'aquests enemics de la vida. Dol que Dant no sigui ací per plànyer's harmoniosament i davallar fins al cicle més profund on pullula aqueixa munió d'espectres amb camises ornades de perles, que tenen l'extrem del gaudi dionisiac: el suïcidi, del qual donaven, tot enaltint-los, els mitjans més fàcils; i aqueixos embrions clavats que no sé per quin mètode radioscòpic exhibien en llurs lamentables opuscles! He anomenat el surrealisme.

* * *

Una aberració semblant no podia pas deixar d'influir la matèria, admirable en ella mateixa, ja que porta l'esperit tot dirigint-la; respectada, honorada en la pedra i en les fustes de la catedral en les grans èpoques de fe,

però falsejada, menyspreada, adulterada, capgirada, desnaturalitzada, corrompuda, sofisticada pels diables de què parlem. *El diable no estima pas la matèria, car la matèria és de Déu, però n'usa i la deforma. En destrueix l'harmonia i la desvia del seu sentit.*

Cada segle imposa a la matèria la forma que engendra el seu esperit. No és pas a Racine tot sol que el noble dolor dóna aqueix ritme solemniat, aqueixa corba grandiosa, sinó a tot l'art del seu temps: als balcons, als navilis, a les dones de Poussin. És el dolor, per bé que pagà, el que inspira l'ala de la Victòria de Samotràcia i les lires dels que la celebraren; la victòria no ha arribat sense els morts. I el mateix geni que regula els versos de "Fedra", plana damunt dels sublims esglais de Pascal.

De tant en tant es forma un cicló espiritual enlluernador, que engloba tots els que han comprès que els cal un sacrifici: la immersió en la sang de Crist. I és per això, que fins ara, en totes les escoles de l'univers, pintors i escultors feren per manera de purificar en nombroses representacions del dolor el que llur passió, un xic massa desfermada a voltes, els havia inspirat o els havia d'inspirar.

D'ací prové el malestar dels que oposen un *non serviam* a la Creu vivent, davant el contrast de les dones de Rubens amb els seus Gòlgotes desolats. Mentalitat de místic del Nord, objectaven, que no s'adiu en res a la nostra psicologia actual. I això és fals. No cal sinó esguardar la veritat per saber que els més grans refeien llur coratge en la prova del Calvari, la qual, de vegades, vivien novament en ells mateixos, i que sabien necessària per l'equilibri de llur geni:

*Rembrandt, triste hôpital tout rempli de murmures,
Et d'un gran crucifix décoré seulement...*

I, per insistir tan sols en els poetes deixant de banda els flautejadors, la petitesa dels quals s'adiu a la seva impotència pel sofriment, no han pouat tots ells llur inspiració a la mateixa deu amarga del plor? Gemecs arrencats per l'exili terrenal, que trenquen el cor més que no pas els clams d'a-

quelles esgarriades altituds de Villon i Verlaine, dissertacions fúnebres de Ronsard sobre *Les Misères du Temps*, que estenen sobre el front de Genievre el vel d'una greu penitència; obsessionants persecucions de Jean-Jacques; naufragi del *Saint Gèran*, curull d'illusions, sobre la benaventura illa de Bernardin de Saint Pierre; lamentacions de René, més nombroses que les de la mar que el bressola; planys sublims de Lamartine i d'Hugo sobre les tombes de llurs infants; agonia del llop de Vigny; insomni febril d'Alfred de Musset; túnica de Nesus de Desbordes-Valmore; drames immensos de Balzac; malenconies, decepcions i preocupacions de Cayla; histèria infernal de Baudelaire i de Rimbaud; pessimisme de Leconte de Lisle; somriures amargs de Laforgue i de Villiers; desencants de Loti. I tants més, entre nosaltres mateixos!

Fins avui, doncs, s'havia conservat de tot temps i per sempre en el gresol del diví dolor, la bellesa de la forma."

FRANCIS JAMMES

(Trad. de C. de B. i E.)

EL NOSTRE CARNET

LA proximitat del Nadal m'ha trobat llegint Dickens d'una manera apropiada, i també meditant sobre el fet que no ha deixat cap successor—no solament del seu geni, sinó tampoc del seu esperit. I llavors he obert per casualitat un llibre americà d'assaigs que feia la mateixa observació de Walt Whitman. Dickens i Whitman poden semblar molt diferents, però s'avenien en una enorme assumpció: que els éssers humans han d'ésser entusiastes de la humanitat. I nosaltres veiem llur comuna assumpció molt vívidament ara, perquè ha desaparegut. Sigui com sigui, ells no han deixat hereus. Em sembla que això ha estat veritat d'obres originals o significatives més sovint del que comunament es suposa. Tota la meva generació parlava molt, i fins molts d'entre la generació que puja parlen, encara, del progrés en termes de profecia. Ens havien ensenyat que algú com Wycliffe era un estel matutí de la Reforma; i d'aquí nosaltres caiguérem insensiblement en l'hàbit de pensar en tots els grans com a anunciadors, en tots els grans poetes com a profetes, en tots els cantors com estels matutins cantant plegats. Però a mi em sembla que molts d'aquests estels matutins eren realment estels vespertins. Nosaltres érem esgarriats en això, com en moltes altres coses, per l'errada aplicació d'una antiga i mística idea cristiana com si fos una nova i científica idea social. Tot el segle dinou fou ple d'una remor de peus que corrien; els peus bells damunt la muntanya; els peus del Precursor. Si teníem un sant patró, era Sant Joan Baptista. Però nosaltres servíem el nostre Sant Patró com els atenencs servien llur Déu inconegut; sense saber gran cosa d'ell. I molta gent roman en aquell estat d'ignorant adoració, i no saben gran cosa del procés que ells anomenen un progrés.

* * *

Si mirem les obres molt grans, diguem de la literatura anglesa, veurem que cada una d'elles té quelcom d'aqueil aire de començar grans coses;

però que de fet les grans coses acaben on ella començà. Shakespeare té tot el gest Renaixentista d'esbatanar unes portes d'or davant un món nou d'albades i cançons. Està ple, com ho està tot el segle setzè, d'aquells radiant panorames de riquesa, i tresor, que de vegades foren dignes d'ésser anomenades en un sentit gairebé sublim, els somnis de l'avarícia. Està ple d'aquell color resplendent que pertany a la pintura veneciana, com quan amb un toc torna carmínies totes les mars del món. I quan comparem tota aquesta amplitud i glòria amb les encarcerades imitacions de Sèneca o les rústegues comèdies de poblet de Quince i Bottom, no podem menys de sentir que Shakespeare és bastir una ciutat, és fer un món, és el començament de quelcom encara més gran que ell mateix. Però nosaltres no hem tingut res més gran que ell mateix. El drama del Renaixement, de sang i or, de reis i usurpadors, no és un començament, sinó un acabament; el seu or i porpra són els colors de la posta i no els de l'alba. La mateixa cosa és certa en una altra faïso de Milton. Milton, encara que realment procedia d'una cultura catòlica, deliberadament prengué el partit de totes les idees noves, les noves idees dels Puritans i una pila d'idees noves d'ell mateix que no haurien estat del tot aprovades pels Puritans. La seva teologia ària ell probablement la considerava una més il·lustrada teologia. Ell creia en el divorci de la impremta i en un pila de gracioses coses modernes. Quan un home en aquesta actitud escriu un sublim poema èpic sobre l'esquema d'una nova religió, nosaltres podem suposar naturalment que trobarà una escola. Nosaltres podíem esperar que ell fos el començament d'una tradició de poemes èpics, de grans o almenys raonablement bons poemes èpics. Però no fou el primer d'una nova escola èpica. Fou l'última èpica del món.

* * *

No ens hem de sorprendre molt si Whitman no reeixí a fer el que Shakespeare i Milton no feren. Però en tots tres casos hi ha un principi en funció que jo penso que ha estat una mica negligit, i, per molts, potser, no mai descobert. La dificultat en art, és que l'artista dona expressió permanent a un esperit passatger. Ell pot també, i generalment ho fa, testimoniar una veritat que està permanentment darrera d'aquell esperit. Però no pot fer l'esperit mateix tan popular en un temps com en un altre. Ell no pot estar cert en un moment donat que l'esperit sigui també la moda. Per tant, mentre l'obra roman com a clàssica, no pot, com fa, per exemple, una

religió, continuar produint els seus propis tipus de sant o de místic de generació en generació. Això només pot passar quan les veritats són cristallitzades en un credo, i són considerades per la gent com a veritats i no com a esperits transitoris. Però una cosa com el festival de color del segle setzè era realment un esperit transitori. Fascinava a Shakespeare contemplar els homes vestits d'or damunt una estrada purpúria i sota heràldics dossers, fent fantàstiques tramoies davant del cel. Però quan arribem a Milton, la generació següent s'ha cansat d'aquestes àuries tragèdies; el rei és destrenat de fet i no en meres representacions, la púrpura estrada s'ha convertit en un cadafal! i després d'aquell dia hi ha hagut un esvaïment de tota l'antiga blasoneria i esplendor d'abillament; i els homes han anat de gris i negre cosa d'una centúria, com si duguessin dol per la mort de l'Últim Rei.

* * *

Però encara que, en matèria d'abillament, el món que es tornà gris amb el Puritanisme, s'ha tornat després negre amb l'Industrialisme, en altres sentits aquests severs esperits han estat esperits que podien passar. Milton no perpetuà més que Shakespeare allò que era heroic en el seu propi punt de vista. Nosaltres tenim aquesta, una vegada més, curiosa situació històrica; que els Puritans encara no han establert el començament del Puritanisme que semblen arribar tot d'una a l'acabament del Puritanisme. Semblava una nou-nada esplendor als principals enemics de Carles I. Era ja una morta superstició pels principals enemics de Carles II. Per aquell temps, homes com Shaftesbury i Halifax ja no aparentaven compartir el zel de Cromwell i Vane. Aquelles coses que es despregueren de l'antiga i central tradició de cultura, semblaven de primer antuvi allunyar-se corrent a viure la llur pròpia vida. Però, en realitat, seria més acostat a la veritat dir que s'allunyaren arrossegant-se a morir. Les coses poderoses tretes a faró per la convulsió del Renaixement i la Reforma, són com enormes esguerrats o gegants ferits; són obres que s'aturen abruptament i romanen colossals i incompletes. El drama Elisabetià s'estroncà; el moviment purità s'estroncà. El primer és reemplaçat, després d'un interval, per una comèdia estrangera sense rastre de la poesia nadiua. El darrer exhibeix el que un temps fou un Parlament Purità convertit amb astoradora rapidesa en una oligarquia pagana. I com aquest curiós abrupte desmoronament

ocorregué a l'entusiasme del Renaixement del segle setzè i a l'entusiasme Purità del segle dissetè, així ocorregué, més a poc a poc, però tan segurament, a Rousseau, i l'esperit romàntic popular del segle divuitè, i al seu darrer gran exponent en el dinovè. El seu darrer gran exponent fou Walt Whitman; i ell també creia que estava obrint les portes de la democràcia, quan realment les estava tancant.

* * *

Ningú comprèn el món avui dia, sinó comprèn que tot l'ideal de la democràcia està sota el mateix perill directe en què l'ideal de la monarquia estigué de la ploma de Milton o l'ideal de l'aristocràcia de la ploma de Rousseau. La democràcia és amenaçada avui dia per molt diverses plomes, però totes notablement d'un tipus nou; des de la ploma de Maurràs a França a la ploma de Mencken a Amèrica. Jo sóc potser entre els pocs que ho senten i també en tenen una recança. Jo realment crec que el self-government és la més normal i la més noble mena de governament, quan el podeu obtenir, per bé que és possiblement la més difícil d'obtenir. Però és que jo sóc un d'aquests polsosos i antiquats objectes que tenen credos i dogmes i definides creences amb definides raons per elles. Tal com és la meva democràcia, si no fos mai tan completament exaltada com l'optimisme de Whitman, romandrà inalterada pel pessimisme de Mencken. Però aquest no és el camí per on va flotant la lliure afecció dels temps presents. El mer esperit i la moda de la democràcia està passant ràpidament; i el que en desitgi conservar una idea l'ha de tancar en l'arca d'un credo.

G. K. CHESTERTON

(Traducció autoritzada per l'autor
i la revista *Illustrated London News*.)

V A S C O

III

Ja no pensava en tornar al despatx, ni al seu jardí; i si hi pensava, podia resoldre-s'hi? El refús d'En Plessis a concedir quelcom a les necessitats se li encomanava i se li encomanava també, més resoltament, la seva passió de viure en la natura, d'adoptar la vida indígena que semblava tenir per al seu company un inexhaurible atractiu.

En Felip cregué d'antuvi que es tractava d'una passió d'artista per a la seva terra d'elecció. Però el mutisme d'En Plessis respecte la seva pintura i el fet de què no pintés mai, no lligaven gaire amb aquell punt de vista. Després d'haver sospitat que el seu amic dissimulava concentradament l'amor del seu art o alguna evolució de la seva tècnica que es realitzés en un parèntesi silenciós, Vasco havia imaginat que aquell misteri amagava commovedores raons de renunciament. Un dia li'n parlà. Semblà que l'altre que foragitava del seu si alguna quimera inferior, alguna preocupació negligible que ja fes molt de temps que fos oblidada. Pintar?... I per a què? Això ja no l'interessava. "Una cosa tan inútil... aquí. Hom hi pot fer coses millors", i sense explicar-se més, amb un aire de superioritat que feia cogitar, afegí: "Espera una mica, noi; aquí ho has d'aprendre tot...". Això no era més que una confessió d'impotència, però Vasco acceptava l'ascendent del seu company que lligava força amb les seves tendències.

Que en devia tenir de raons per conèixer la veritat, després de tantes experiències, l'home que sabia sacrificar totes les seves necessitats, tots els seus interessos, àdhuc el seu art a l'exigència d'un absolut retorn a la natura! Quines ganes de voler crear quelcom quan només és diví el deixar-se perdre? Així traduïa En Felip, a les palpentes, el que ell suposava ésser el pensament pregon del seu amic. Perdre's, fondre's sense reserva en el ritme insular, deixar-se dominar per la simplicitat primitiva d'aquella existència, deixar-se engolir per aquella llum, aquell clima, deixar-se absorbir d'aquell Edèn...

Hom hauria dit que per a En Plessis, la vida uniforme i vegetant d'aquelles cabanes escampades entre aquells matolls selvàtics, d'aquells indígenes mandrosos que hom veia, com si tot just es desvetllessin d'un somni, encaminar-se al riu amb llurs estores, contenia un secret que ell fos obligat a profunditzar. No hi havia detall, no hi havia gest de llur existència que no hagués observat i comen-

tat com l'indici d'aquell secret i que no hagués provat d'incorporar a la seva ètica com si la seva finalitat essencial hagués estat la d'esdevenir indígena. La singularitat consistia en el seu esforç per a emmotllar la seva fuga, la seva violència, la seva naturalesa impulsiva a aquell ritme d'ensomni i d'indolència, de treballs entretinguts, de contemplativa vagància, que era sens dubte el que ell desitjava "ensenyar" a Vasco. Tot amb tot, en les *upas-upas* de les nits sense lluna i en les eròtiques barreges que venien després, el seu frenesí d'americà es rescabalava.

En Felip s'abandonava fanàticament a aquell retorn a la natura. Quan ell i En Plessis anaven a compartir llurs estores o a barrejar-se amb llurs colles coronades, els indígenes els acollien fraternalment. Acollida somrient, imperceptiblement mofeta, a la qual no tenien dret els altres blancs del veïnatge, dos pintors que empastifaven teles plegats amb uns atuells primitius i miserables i el professor d'higiene, que isolat a mig aire d'un pujol, en una cabana de bambús, es lliurava a la vida d'ermità segons principis racionals. En Felip, que l'havia anat a veure, l'havia trobat entre uns manuals de cultura física, un Epictet i el *Walden* de Thoreau. L'individu, un pintoresc exemplar de Don Quixot universitari que la dispèpsia i el mètode Kneipp l'havien menat a refugiar-se a les illes, romania allà provant d'inculcar els seus preceptes als pocs indígenes que anaven a contemplar aquell fenomen pelut despullat dels seus pantalons. Per altra banda, la dispèpsia era més forta que el mètode.

En aquells dies, En Felip ni pensava de poder comparar aquells pobres éssers amb ells.

Bronzejat com els nadius de l'illa, parlant llur llengua i compartint llur vida per a reintegrar, a certs moments, el prestigi i l'autoritat dels seus vestits blancs i impecables. En Plessis era com una mena de semi-déu, l'heroi de llegenda que els indígenes admiraven, amb una certa temença, encara.

Vasco compartia ingènuament aquella veneració.

* * *

Una ombra, només: La Dinah el torbava. En Plessis ho sabia. "...I si et conto aquesta història", observava Vasco després d'haver detallat amb abundor els prestigis exòtics del seu amic, "no és pas per daurar una aventura sentimental, sinó per donar-te la mesura del que era En Plessis..."

Un vespre, a taula, En Plessis havia dit: "Què li passa a la Dinah, noi? D'ençà que tu ets aquí que no és la mateixa." I realment, aquella Dinah bruna i exuberant que en aquell moment parlava a En Felip amb un esclat als ulls i a les dents, amb la cara fulgent i a batzegades que es propagaven en ondulacions pels seus cabells, ja no era la mestissa trista del primer dia. Així que En Plessis enraonà, per l'altre, ella havia baixat el cap i havia emmudit.

El canvi no venia pas d'aquell dia. A la primària hom no la veia gaire. Una tarda, tot anant al riu amb En Plessis, En Felip l'havia cridat des de lluny i una

vegada a l'aigua, de sobte, l'havia vist eixir en un monticle de la riba, amb tota l'esplendidesa del seu cos lluire que no duia més que un *pareo* lligat al pit. Amb un crit, ella havia llançat a l'aigua una guaiava i s'havia tornat a llançar al riu fent un cabussó per eixir al costat d'ells, lluent, riolera, tot mossegant el fruit. Després, com tenia per costum, havia ensabonat En Plessis del cap a les caderes i havia cridat a En Felip amb una rialla: "I tu?" Ella l'havia ensabonat després.

Després, cada dia, els havia acompanyat així del bany a la vall, caminant al davant d'ells, fent voleiar el seu vestit de cotó a l'entorn de les seves cames nues, amb el cap coronat de falguera i enfilant-se a vegades pels tarongers... O bé venia a pescar amb ells prop de l'escull, llesta com ella sola a llançar-se a l'aigua per empaitar els crancs o arrancar les grans petxines badades, o encara a gronxar-se en la piràgua de veles, dreta, amb els peus arran de l'aigua i el braç estès per fer contrapès al vent. Venia simplement per tal com l'havien cridat una vegada, i com per reprendre un costum perdut. Indiferent, En Plessis la deixava fer. En Felip es complaïa en aquell joc que era a l'ensem provocatiu i germanívol.

Però renaixia en ell el torbament de la primera nit, més vast que un simple desig. No en tenia prou de respirar els seus cabells que feien olor de sàndal, ni la sentor d'aquella pell en eixir del bany, ni de tocar els seus braços nus de color de tabac; el seu desig s'encenia més encara tot veient-la desplegar la seva lleugera força, tot copsant l'ímpetu del seu cos capriciós i tot veient-la brollar al seu davant com l'esperit aeri de l'illa. En el món on ell entrava, ella semblava aclarir-hi, tot passant, els mateixos secrets que En Plessis li designava. Les flors amb què combinava les seves corones, les fruites que collia, els plats senzills però perfectes que portava del forn tahitià, els objectes trenats que ocupaven els seus dits quan, després d'haver-se prodigat queia a vegades en un trist llanguiment, tots els detalls així com tots els conjunts de la seva intimitat familiar es revestien per ella d'una impalpable sensualitat i d'una poesia que creaven entre En Felip i la vida insular un contacte més estret i un sentit més nou. Sobretot, potser, quan en abandonar la trena o la corona, prenia entre els seus genolls un acordeó o una guitarra per a cantar-li "utés". Ah! Que en recordava d'aquestes curtes romances, febles paraules entre la música, la rialla i el crit, amb les quals ella donava tota la seva gama de caprici i d'ensomni... El propi accent del país!

Encara no tenia consciència clara de tot. Del seu sentiment naixent, però, quelcom en devia traslluir que no passava desapercebut pels altres: ni per ella que s'hi esmossava, ni per En Plessis, que observava, aparentment impàvid. Un dia, després del bany, ella li havia posat damunt de l'orella un *tiaré*, flor estelada d'olor de gessamí que, posada així, és un senyal de conquesta. "Et cal una dona, a tu també", li havia dit ella.

El poble era ple de noies indígenes, maques, avesades a córrer, a nedar en l'aigua freda dels torrents i més emmorenides, però amb el mateix vestit de ca-

bells ondulant i amb el mateix aire noble i esvelt. Una d'elles, un dia, després d'un gest de la Dinah, havia entrat a la cabana, confusa, tapant-se la cara amb el mocador, pleneta, amb els peus nusos i un xic feixucs, blegats per la dansa. Un cap bonic amb una gran mirada tendre. Però En Felip havia arronçat les espatlles davant de la Dinah. La mossa se n'havia entornat.

La comparança li havia fet sentir com li era necessària l'altra; necessària i com si li fos reservada. Ell es refusava a confessar-ho, prohibint-se de pensar-hi com si fos un acte vergonyós, una mena de furt. No era la Dinah indispensable a En Plessis? Ell hi confiava com en la seva única salvaguarda contra la decadència i la misèria infamant, com en el més gran record del seu passat destruc.

La provocació de la Dinah no consistia en paraules, sinó en moviments, en tots els seus gestos espontanis d'acolliment o de joc. A En Plessis, cap dels seus aires no li passeven per alt. I no semblava admirar-se'n, com si els hagués conegut tots, en altre temps, quan anaven per a ell, i com si trobés natural que aquella xicota, de la qual, amb el temps, s'havia anat desprenent, cerqués a expansionar-se amb un altre. Tanmateix, En Felip veia que de mica en mica es formava un núvol de preocupacions a l'entorn d'aquella cara. Hi havia un malestar entre ells dos.

Una tarda, en tornar a la cabana, i mentre ell la cercava per allà a la vora, ell la veié eixir d'un tou de verdor, on ella s'havia emboscat per a sorprendre'l. De bell antuvi, ell no l'havia reconegut: anava disfressada amb flors i collars i la seva cabellera era una constel·lació de tiarés; la nit tornava irreal aquella mena de mascarada. Ella es presentà al seu davant: "I aquesta..." La xicota reia amb els ulls i les dents: "Et plau?" La Dinah obrí els braços.

Fou aleshores quan, des de la porta, una veu breu l'havia aturat en sec, com s'atura un ca cridat pel seu amo. "Aquí, Dinah!" I hom veié En Plessis que avançava.

"...Per un moment, per un instant només, vaig veure una arruga tràgica, una expressió terrible en la seva faç. Em vaig creure que n'anava a fer una de veres. Però abans de què jo pogués dir res, l'home era al meu costat. I el seu esguard havia esdevingut extraordinàriament blau. "Te la dono... És teva." M'havia posat la mà a l'espatlla i m'apretava. Vaig provar de prendre-li la mà i de dir-li: "No això mai..." i assegurar-li que mai no acceptaria la seva dona. L'home em donava copets a l'espatlla com si jo el remerciés. "No val la pena... No val la pena... Això no té cap importància." Vaig sentir que em deixava, que s'esllavissava en l'ombra... Quan vaig voler-lo aturar, la Dinah era entre els meus braços..."

* * *

Ni per a En Plessis, que l'endemà tornà amb la seva cara de sempre, ni per la Dinah, que semblava trobar la cosa més natural del món aquell canvi segons allà era costum, la cosa no tenia, almenys en aparença, cap importància. Per a

Vasco, però, allò “era immens!” I el què era immens no era tant la ventura de posseir la Dinah, la qual, una vegada assolida, perdé, naturalment, força de la seva vàlua, com el fet de deure-la a En Plessis. Aquest gest de desprendiment el magnificava d’una faisó definitiva als ulls de Vasco; això atorgava al “desesperat”, com l’havia qualificat el suís, al “campió del deixar-ho tot”, com el qualificava Vasco, una aurèola de sublim generositat i de renunciament suprem. L’altre se n’aprofità, segons vaig comprendre per una frase incerta d’En Felip, per fer-li un nou manlleu. Però potser en la meua tendència a recercar, sota l’apologia que en feia Vasco, el probable cinisme del personatge, m’he equivocat!

El cert és que el tarannà d’aquell trio continuà sense topaments ni ombres. I els dies passaven sense que En Felip—que era a Tantira feia prop de tres setmanes—es preocupés massa del perill que corria en deixar els negocis. No res menys, el senyor Kröhn no li ho deixava ignorar. Havia rebut dues cartes que l’assabentaven d’algunes dificultats que s’havien produït en llur petit comerç: unes mercaderies arribades amb el darrer correu i que el senyor Kröhn havia cregut poder passar sense fer la declaració corresponent a la duana; denúncia d’una casa rival que els acusava, a més a més, de vendre alcohol sense patent, sobretot als indígenes; visita del cap de la duana i del comissari de policia que havia incoat expedient malgrat les protestes del senyor Kröhn. Aquest deia, encara, que el senyor Frelon l’havia informat de la mala impressió produïda entre els comerciants i entre el públic per la brusca desaparició del senyor Director amb un individu tarat i de mala reputació; calia estar previngut contra els anònims que hom podia enviar a la Societat. Amb la gent que hom coneixia..., etc., etc. Quant a la fidelitat de Taporó, tant la casa com el Director podrien comptar-hi sempre.

En rebre aquestes lletres, En Felip havia romàs perplex. Però les havia donades a llegir a En Plessis i aquest havia arronçat les espatlles... Què importava!

No era pas que hagués cessat de preocupar-se, per complet, del *Comptoir*. Al contrari; un obscur instint concenciós, casolà, l’estenallava, manant-li d’anar a reprendre elss eus magres negocis; tenia, així mateix, l’aprensió ombrívola de què encara anirien més per terra... “Com el meu pare!” pensava aleshores; i lluitava contra aquella mesquina velleïtat del seny, la persistència de la qual l’entristia. L’actitud del seu campió se li imposava; o millor dit, ell se la imposava a si mateix. No era una actitud de fatalisme; ell no s’abandonava al destí. Al contrari, el desafiava.

I jo em penso que aquest enrevenament contra aquests íntims consells de prudència, aquest voluntari plantar cara a les conseqüències i a les realitats, era el que aleshores el privava de veure com es formaven noves falles al fons de la seva ventura i d’oir dintre d’ell mateix l’etern blasme: “Et satisfaran aquesta vida suau i sense avenços, aquests plaers estèrils i fadigants? On et menaran aquests dies buits i monòtons?” Car aquest refrà ja li burxava les orelles, però venia de tan lluny, que a vegades, en mig de les seves joies més belles, es sentia, sense saber per què, que l’alè li mancava. En ofegar ls menudes i insistents preocupa-

cions que l'averkonyien, En Felip arribava gairebé, sense pensar-s'ho, a ofegar a l'ensem la gran i greu preocupació, l'única preocupació de la seva vida. I la seva tranquil·litat provisional hi guanyava amb aquesta confusió de les sordes inquietuds.

Ara, però, en una frase que esmentà durant la seva confessió, i que ja diré, trobo, mentre refaig la narració i la història, l'esperit saturnià que, darrera la inquietud, vetllava emboscant en aquella era de lleures i l'oblit. Emperò, expressament aquest mot "saturnià", amb el mateix sentit que li atorgava l'horòscop d'En Plessis—l'estranya profecia que li havien fet a Nova-York quan tenia vint anys i segons la qual, consagrat al signe de Saturn, estava destinat, per les seves temeritats i per les seves gosadies, a sofrir en la vida les rigors d'un destí tumultuós. Les conjuncions li assenyalaven l'aigua com un element necessari i nefast. Aquest horòscop, al qual el seu passat no deixava de donar certa versemblança, ell el mostrava amb una barreja d'orgull, d'ironia i de descordament. "Heus ací per què", deia, "he de viure a les illes... també la llebrosia sojorna prop de l'aigua..." Vasco s'admirava d'aquest horòscop, es preguntava quin hauria estat el seu—potser el mateix! Ell i el seu amic s'assemblaven tant! Se'n reien plegats i acabaven per creure-hi. I com més hi penso, més motius de cavillació trobo en el barroc pronòstic de l'oculista neoiorquí. Aquí tenim els fets—i la paraula fatídica de Vasco.

L'havia pronunciat, prou se'n recordava, de retorn d'una gran pesca del poble. Aquella tarda els homes havien tornat de la mar i estenien les xarxes, les malles regalimants de les quals semblaven aturar la claror amb el refugi; les dones havien encès unes fogueres a la llinda de la nit, prop dels arbres. Els canots havien lliscat cap a la mar i només romania una immensa piràgua, gran com una galera, on hi havia la bellugadissa de milers de peixos argentats—i aquest era l'únic soroll, semblant a una remor de fulles, d'aquell enorme silenci. Els tres estaven asseguts, a l'extrem de la platja, en un petit pontó que afrontava el gran cercle brillant de la mar dormida. Mai la beatitud de Vasco no havia exultat tant com en aquell instant. El sentiment, però, de llur solitud infinita, de llur insularitat, els pesava. En Plessis—amb el peu nu esquinçava l'aigua—parlava amb frases trencades d'aquella dolcesa de l'illa, tan fatillera i, amb tot, tan feixuga de portar, en la qual hom sentia sempre, tanmateix, una mena de buit, una absència, un abís en la ventura que res no assoliria omplir. Els maoris també ho sentien. "Hom diria", deia, "que manca quelcom. Però què?" havia afegit.

Aleshores, a desgrat d'ell, com una pedra que cau:

—"...El gust de la dissort", havia respost Vasco.

QUARTA PART

I

La dissort, no cal cridar-la: veritat d'experiència. En aquella paraula de Vasco hi havia de què provocar el destí; aquest es mostrà discretament disposat a respondre. No fou sinó tres dies més tard, per camins torts, en la forma d'una lletra del senyor Kröhn.

La lletra era molt breu: les mercaderies desembarcades fraudulentament, les úniques de què disposava el *Comptoir*, acabaven d'ésser confiscades. El senyor Kröhn opinava que la seva presència ja era inútil i que deu mesos d'assiduitat li donaven dret, també a ell, a fer vacances i per tant havia tancat l'oficina i se n'havia anat cap a una petita propietat que tenia a l'illa. En un *post-scriptum* informava el Director que l'esperaven una pila de lletres.

No podia jugar-hi; calia partir. En Plessis també ho creia així. L'auto trobat eixí del seu garatge d'encanyissats. Aquella mateixa tarda, cap allà a les cinc, el trio arribava a Papeete.

Com per atzar, el dia era un dels més xafogosos de l'estació. La petita ciutat recollia, en la seva bujola, tota la calor de l'illa, tot el cerot d'un cel de tempesta. Es sentien baldats, cansats. Del garatge, En Felip i el seu amic se n'anaren al despatx.

"...Verament sinistre, aquell vespre. Mai no vaig trobar la porta tan baixa ni els vidres tan bruts, ni vaig sentir tan fortament l'olor de copra dels hangars dels costats. El senyor Kröhn havia deixat la clau a la porta, com ho havia dit, però ningú no havia tingut ganes d'entrar-hi..."

Tanmateix ells hi entraren i els sobtà el tuf de les habitacions tancades. Com sempre, en obrir-se la porta, havia fet caure les targetes postals que hom hi havia penjat. En Felip agafà la correspondència.

Primer que res trobà, ben vistents i en un ordre impecable com poc acostumat, tres denúncies i embargs i una citació per comparèixer al cap de vuit dies: introducció fraudulenta d'aliments, venda d'alcohol sense patent ni permís, etc.... Tot allò era obra del senyor Kröhn però hom només citava el director responsable.

La correspondència era més encoratjadora; el ludió del carrer de Sant Lazare es disposava a obrir la bossa; responia punt per punt a les memòries d'En Felip, "els coratjosos començaments" del qual, deia ell, eren molt apreciats per la Societat. Havia estat decidida una delegació de cabals important que permetria d'executar les ordres de compra ulteriors. L'avis d'haver-se fet aquesta delegació en el banc venia en un plec posterior. La quantitat era rodona... Hom havia tingut en compte les seves suggestions.

En fi de comptes, la cosa no es presentava tan malament com semblava i ja anava a fregar-se les mans quan s'adonà d'un plec tancat que encara no havia vist. Era un radiograma: "Aprofiteu temporada calma per compra nacre, cabals enviats."—"Però si ja fa més d'un mes que això està dat i beneït!", féu En Plessis després d'haver desxifrat el missatge. "Ja no es podrà trobar res." En Felip tingué un ensurt. Miraren la data: feia tres setmanes que el telegrama havia arribat.

En Taporó no havia abusat de la neteja car la mà que En Felip, emocionat, es passà pel frons, era empastifada de pols. Fou en aquell moment quan En Frelon mostrà la seva faç darrera els vidres.

Pujà l'esglaó a la seva manera, saltironant, i el seu gran cos semblà aferar-se, produint una nova estesa de targetes postals, a la porta gairebé entreoberta. La seva boca desdentegada i els seus ulls, per sota el cercle d'or dels seus lentes, destil·laven llur millor metzina.

"...I deia, des de la porta: "Per fi heu tornat... Bon dia, senyor Plessis... Aleshores, ja marxa com vós voleu, el negoci?" Mai no he comprès tan bé com llavors que hom pugui matar pel plaer de matar. Com és que no el vaig deixar al seti com una bèstia fastigosa? En lloc d'això, no sé què em vingué, que vaig voler fer el guapo. Li vaig dir: "Sí, home, sí, car Frelon... Hi ha més diner del què cal. Mireu..." I li vaig mostrar el paper... Idiota de mi! Déu te'n reguard d'un ja està fet. No et sorprèn, oi?... En veure l'avis per al banc romangué boca badat i féu: "I què en fareu d'això?" Dos minuts més tard ell ho sabrà tot.

"Qui pot dir si no estava al corrent de tot? La seva sorpresa no durà gaire. "Jo tinc el què us convé, molt senyor meu. Jo us puc fer aquest servei." Ell sabrà d'un stock de nacre disponible. Més de quaranta tones, si les volien. A dues passes d'allà, a casa d'un amic segur, un veritable comerciant, Johnny Gibson. Si no és allà, no en trobaria pas ni deu quilos. Allò sí que era un negoci. I res de comissions, ell ho feia per a fer un favor. Només l'havien de seguir..."

En Felip interrogava a En Plessis amb l'esguard. En Frelon passà endavant.

Hi havia més instruments de música a la galeria d'En Johnny Gibson, a casa del qual En Felip arribà deu minuts més tard que el seu esquivador, que en un parament de jazz-band. Des de les seves cambres privades, En Johnny, un home roig i gegantí americà de cap a peus, tret de la besada, una mica canaca, vigilava els seus magatzems i dipòsits amb l'ull de l'amo, amb un lluc lleuganyós que sabia veure-ho tot. La qual cosa li permetia sovint—car aquest comerciant era melòman i melòman inspirat—de fer assajar, mentre ell vigilava els seus negocis, una mestissa filharmònica els saxofons i els cornetins de la qual ofegaven els sorolls del mercat.

Petites causes, grans efectes: entre els coures i fustes que omplien la seva

familiar galeria i el contrabaix mansoi que sostenia En Johnny quan En Felip entrà, en tingué prou, aquest, per a que se li esvaïssin les aprensions produïdes pel malèfic Frelon. L'enorme instrument li emmascarà el personatge: Vasco hauria fet més bé de fixar-se amb les mans que sostenien el contrabaix i l'arquet: unes veritables mans d'estrangulador. El xicot se n'adonà massa tard.

Obeint a un gest d'En Johnny, En Frelon s'inhibí. En Johnny no esperà que En Felip li exposés l'afer. El senyor Frelon li havia parlat "del favor" que sollicitava. Ell no tenia interès en merèixer l'agraïment dels competidors. Un dia, però, és un dia. A més, cedint-lo allà a Papeete mateix, s'estalviava la molèstia d'haver d'expedir el nacre a Frisco. En tenia quaranta tones; calia prendre'l tot; el deixava al preu de la baixa. Una condició només: pagable en dòlars. Amb francs, ell no hi tractava.

Després del petit càlcul al qual En Felip es lliurà, li demostrà que al canvi del dia—el dòlar valia quinze francs—li mancava prop de vint mil francs per poder-se quedar el lot. Calia tanmateix comprar amb urgència: la Societat no comprendria la no execució de la seva ordre. Ultra això, En Johnny era tractable: "No em pagueu pas tot seguit... Signareu un pagaré a quinze dies... en dòlars, naturalment, i ho arranjaré així. La casa tindrà temps d'enviar-vos cabals. I vós i guanyareu, car el dòlar està a la baixa. —Prepareu el pagaré, féu En Felip, i aquest vespre us donaré la resposta."

Quan fou consultat, En Plessis féu el gest de llançar els daus. "És un joc... Ara tens una probabilitat de sortir-te'n a favor teu, que d'altra manera no tindries... No t'hi pensis més.—I si puja?, preguntà Vasco.—També pot pujar el nacre", respongué l'altre. En Plessis contemplava amb llàstima l'actitud dubitativa d'En Felip. Feia calda. Vasco tenia ganes d'acabar. I se n'anà de dret a casa d'En Johnny.

"...Una hora més tard, la venda era feta, els telegrams expedit, el pagaré signat."

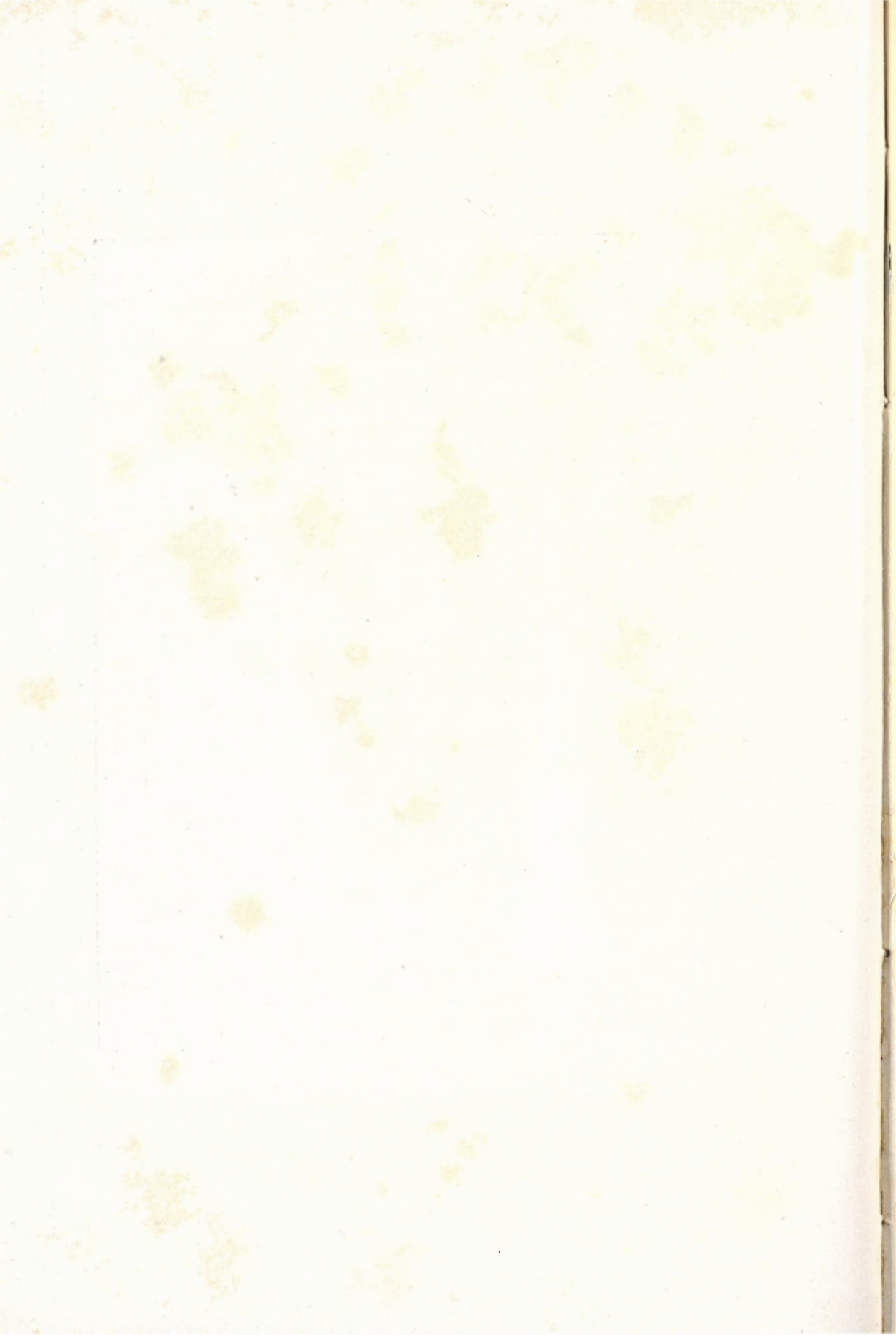
* * *

"I demà, barco per Moorea...", havia declarat En Plessis quan En Felip tornà. La fuetada del negoci realitzat els havia donat a l'un i l'altre una sobre-excitació, una necessitat d'agitació i d'esmerçament que no trigà en cristallitzar en l'expedició proposada: un viatge de tres o quatre dies a l'illa del davant: Moorea. Un vaporet de motor hi menava en unes quantes hores; l'illa veïna gairebé només poblada d'indígenes prometia uns costums més francament primitius i segurament una bella nit de danses al poble de Faatoai, al costat oposat a Tahití. A més, en haver tancat el *Comptoir*, En Felip no havia de fer res a Papeete, com no fos esperar; la resposta als ràdios expedit trigaria el menys vuit dies.

I, l'endemà, deixaven el port en mig de l'esclat hacarí d'un matí netejat per la tempesta de la nit i el barco, rodant i escopint desesperadament gasolina i oli

PL. IV. — JOAQUIM SUNYER : PINTURA

calent, els menava, barrejats amb els indígenes, vers el caos de serres que es dreçaven a l'altra banda de la mar. En menys de dues hores veieren eixir les ombrívols pendents, els donaren la volta i en haver perdut de vista Tahití, entraren en el pas de Faatoai. Quan penetraren en aquella badia voltada de terres com un llac de muntanya, Vasco sentí el cop d'una emoció ja sentida, com si es trobés al davant de quelcom que ja havia vist. En aquell circ de gegants callats, sota l'índex sobirà del que, des del fons, els dominava, l'indret li recordava cert paisatge amb prou feines terrenal, de religiosa inspiració, que no li era estrany: la imatge que, uns mesos enrera, abans de la partença, l'havia seduït tant en aquell entresol del carrer de Saint Lazare, la fotografia de l'"illa", de "Nuhiva". Hom era lluny de Nuhiva, però la semblança era curiosa. Miratge? Advertiment, anunci del pròxim compliment del seu primer desig?... En la boca de la badia, trabucada damunt un escull de corall, una quilla rovellada dormia al sol, com si volgués imposar a la llinda de la badia dormida, la idea de la fatalitat ineluctable.

El vaporet enfocà de dret vers una mena de rotonda vermella que apareixia entre els arbres—el temple—prop d'una andana de corall. Era allà, segons deia En Plessis, prop d'aquell moll, on a la nit es feien les veritables upa-upes.

Fins aleshores no conegué Vasco del tot el veritable entusiasme d'En Plessis, en tota la seva espontaneïtat. Encara no saltà a terra, En Plessis semblà l'amo de l'illa, cridà els indígenes que el reconeixien, entrava a les cabanes i per tot arreu suscitava, dels jardins a les riberes, un impuls de festa i un atolondrament de joia. Les damesjoanes de rom que havia portat provocaven a l'entorn del personatge un xivarri de crits i un estol de camises que flotaven. Estava posseït d'una veritable febre. L'home s'havia engegat. En Felip encara no.

Estava per l'operació comercial que havia realitzat amb tanta pressa. Imaginava les conseqüències més nefastes: la puja del dòlar i el refús de la societat a proveir-lo de cabals. Imaginava, també, l'efecte que havia de produir, a París, el telegrama que hi havia tramès donant compte de les confiscacions i dels expedients que els formaven, així com els anònims anunciats per Kröhn. Tenia el pressentiment obscur d'una catàstrofe; la seva inquietud feia l'efecte d'una taca d'oli i el perseguia en aquell refugi de si mateix, on venia a sobtar-lo sempre amb angou, quan el retorn a la realitat seguia a les etapes del somni, la pregunta que el turmentava pregonament: "On vaig? On aniré a parar per aquest camí? No llauro dret." Debades volia atolondrar-se.

La Dinah escampava al davant d'ells la seva estela joiosa; les noies s'hi atansaven saltironant, cridant, duent-li collars i corones furtats d'ací i d'allà. De tots els indrets de l'illa venien bandes de músics, eixordadores, amb guitarres i pífans. No n'hi hagué prou en tot el dia per posar els coribantes al diapassó. A la nit, malgrat la competència del temple on el pastor indígena només assolia atraure els diacres i les velles, tots es retrobaren prop l'andana del moll, formen grups de taques lunars en la gran estesa d'ombra que feia un arbre colossal.

En Plessis sabia fomentar una orgia, arranjar-ne el preludi i distraure l'ansiosa espera del plaer en què es trobaven els que anaven arribant. Sense apressar-se, sabia fer passar el gotet de rom que provocava les primeres rialles i decidia els pífans cançoners. Insistia, oferia el vas curull, s'esllavissava entre les espatlles i els grups ondulaven, s'inflaven obscurament. Aquella nit no li costà gaire de reunir al seu torn els més embriagats. La dansa es produí de sobte; dansà la primera dona que ell cridà, dansà amb els cabells a lloure, movent les caderes foragitadament. D'altres la imitaren, dones, minyones, criatures, tots amb el mateix ritme impetuós, que cantaven al centre les goles fosques protegides per les mans. Un a un, en filera indiana, donant-se l'espatlla o el ventre, la rodona anava giravoltant. I quan flaquejava, En Plessis, que no deixava les damesjoanes, vessava més beguda. Tots engolien el rom a glops rapidíssims, i ell el primer.

Vasco estava una mica separat, al límit del cercle obscur, aegut damunt de l'herba, al costat de la Dinah i entre els que encara no prenién part a la upa-upa, o que covaven l'embriaguesa. No assolía foragitar la preocupació, però s'ensopia. En el concert de veus, una frase era repetida, nasal i tallada com una antífona: *Faturi vahiné, faturi vahiné*. La Dinah n'havia traduït púdicament el sentit obscè. Un recitant la mimava, entrenant al seu darrera, en un frenesí accelerat i en mig de l'anhelat bronzir, el moviment de biela de les anques i de les espatlles. La frase obsessionava. Aquella folia lasciva i fúnebre exercia damunt Vasco l'efecte d'un estupifecent; el jove seguia amb un sentiment confús d'admiració i de por l'ombra allucinadora d'En Plessis, el qual, a vegades, deixant a terra el vas, entrava a la filera i ballava com els altres. En Plessis estava prodigiosament embriac i a cada pas una ombra blanca es destacava i anava a ballar amb ell. Era sempre la mateixa: hom la reconeixia en la fosca pel moviment de culebra del seu vestit desplegat i per una mena d'embenadura que duia a l'entorn del peu.

L'orgia, tamborinant, es perllongà fins a la fi de la nit. La lluna plena, en escrutar totes les ombres, vessava entre els cossos que jeien damunt l'herbei una claror tan diürna, que, entre els brancatges, els hibiscus esdevenien vermells així com la teulada del temple. Molts d'indígenes se n'havien anat cap a les platges. Els altres, massa embriacs per avergonyir-se d'afrontar el sol de la nit, se n'eren anat, menats per En Plessis, que anava al davant, cap a l'andana, enduent-se'n el rom. Hom pogué veure, més de prop, entre les de la cua, la dona que anava a ballar al costat d'En Plessis, una criatura frenètica que, embolcallada amb la musselina fluixa, semblava d'una extraordinària magror. Era un tipus castissament oceànic, amb els seus ulls, d'un negre de carbó, molt allargats, el seu nas camús, els seus llavis estirats i violacis i el seu color terrós. Era aquest color, sobretot, allò que la distingia de les altres: la blancor lunar li donava una faç de cendra. Més adalerada que En Plessis, encara que menys embriaga, dansava sense proferir un sol crit, sense dir una paraula, apretant els llavis. La seva furor en dansar tenia quelcom de demoníac.

“I per què no enraona, aquesta?”, havia preguntat En Felip a la Dinah, que feia una estona s’estava escoltant el que deia un xicot que hi havia al seu costat, digué: “Està malalta.—Què té?, féu Vasco.—*Hovini, pae...* La llebrosia, diuen.”

Fou en aquell moment quan la banda es dislocà, i En Plessis en formava part. Vasco s’hi atansà, provant d’aturar-lo; l’altre se’l tragué del damunt injuriant-lo en tahitià. Un tap de bassa de xinès anava seguint, de lluny, porugament, la mossa esbojarrada que arrossegava la banda. “És la seva dona”, féu la Dinah. Llurs crits es perderen.

Mitja hora més tard En Plessis tornà, fet un enza, les tempes plenes de cabells que li tapaven els ulls: “Una carronya... amb tot de plagues a les cames. I put... Però noi, per...” Rigué esfereïdorament. “...És el diable aquesta dona!”

La Dinah s’agafava amb Vasco.

* * *

Per què, durant els dos dies que varen romandre a Moorea, Vasco continuava amb les seves temences? Les darreres follies d’En Plessis hi afegien una mena de sentiment d’haver faltat, com si ell n’hagués estat culpable. Fadiga de la nit blanca o començament de morbidesa, experimentava un tèrbol remordiment que es confonia amb no sé quina involuntària repulsió vis a vis del seu amic. Ell s’hi sentia lligat per una influència inexplicable que ja no podia dominar; a l’ensens, l’home li semblava esgarriat, suspecte, potser contaminat i tot. Vasco es sentia pres d’un malestar indefinible. Per què quan el barco tornà, quan entrà en el port, devorava el moll amb els ulls, amb el cor ansiós, com si hi hagués de trobar el missatger d’una catàstrofe?

I l’hi trobà. Passejant amunt i avall, amb els braços pengim-penjam, de dreta a esquerra, En Frelon l’esperava. En Frelon, també, quan veié que l’embarcació anava a amarrar, s’aturà. I quan En Felip volgué eixir primer, fou visent als seus ulls miopes, l’home, amb una veu compungida, li ho abocà: “Males notícies, estimat senyor...”

Hi ha moments en què l’angoixa voldria callar, voldria ofegar les preguntes. Debades. “Què, doncs?”, degué dir En Felip. L’altre el féu esperar.—“No tenim gens de sort... El dòlar ha pujat a vint...” Prengué més temps i afegí: “I sembla que encara pujarà més...” Després, amb la cara trista i l’esguard rioler, exultà en silenci.

En Plessis odiava En Frelon. En Plessis se’n dugué En Felip, que hi anava de bon grat. “Vint francs...”, repetia aquest. “A vint... M’ho havia pensat.” El que més el torbava era de veure que es complia la primera part de les seves previsions. Debades En Plessis li deia que aquestes altes i baixes es produeixen cada dia, que la Societat era prou sòlida per cobrir-lo, que no hi havia res de perdut, i que si no podia pagar sempre tenia el recurs de fer-se escàpol. Era

el primer contacte de Vasco "amb les realitats". I així com havia tingut per una edènica ventura les seves alegries en descobrir aquell món, ara el tenia obsesionat aquest primer fracàs. La pedregada anava a caure. Amb el dòlar a vint, el què hi havia en descobert pujava a trenta mil francs; la Societat es negava a enviar cabals, inevitablement; i hom hauria de pagar a En Johnny de totes passades. Ara es recordava de les mans d'En Johnny. Era la fallida, el començament de les dissorts... El mecanisme hereditari de les engúnies per la manca de diners començava a funcionar. La seva inquietud creixia i feia de tot una muntanya. Venia el mal temps.

Sense demostrar-ho, ara tenia esqúirria a En Plessis. Es repetia la frase del suís: "Té malastrugança i l'encomana. Recordeu-vos d'això." Al mateix temps, s'avergonyia de formular, fins per ell tot sol, aquest blasme que conceptuava infame. No li havia envejat la tenacitat en la dissort, la seva temeritat i la seva gosadia? I això, per posar-se ara al nivell dels que el menyspreaven o l'odiaven, en el moment en què el cicle pernicios començava també per a ell? En Plessis, que se'l mirava desdenyós i commiseratiu, amb una estranya i clara fulgència en els llus, li semblava més gran que ell.

Així passaren deu dies. La resposta als seus telegrams no arribava. Tenia por d'anar a ciutat, de veure cares malvolents o mofetes, sobretot la d'En Frelon. Quina calamitat li anunciaria si per cas el trobava? Tot amb tot, li calgué anar al tribunal, veure's penyorat i fer noves despeses, i amb aquests afronts ja es veia en el rang d'aquella gent tarada que se'l mirava amb escarni i l'assenyalava amb el dit. Així encara es tancà més, inquiet, febril, de la dutxa al jaç, bategant-li el cor cada vegada que s'obria una porta, malgrat la sollicitud de la Dinah que, discretament, es desvivia per ell, corria d'una banda a l'altra sense gairebé tocar a terra i li feia massatge a les cames quan es sentia massa cansat. En Plessis anava a veure'l cada dia i li donava raó dels canvis: un dia el dòlar baixà de dos punts; aquell dia respirà. L'endemà, però, tornà a pujar a vint.

Fou en aquests dies de clausura quan En Felip començà de retornar en si mateix amb bona severitat. En la seva cambra de Fautana, aquella cambra de claraboia, el "mirall de daurats monumentals" li tornava a enviar, despiatadament, a cada anada i vinguda, el consternador reflex de la seva ansietat, de la seva feble angoixa, i la imatge que cada vegada li aturava el pas l'esfereïa, desvetllant-li la seva antiga fòbia de filiació. Al fons del vidre, el vell fantasma reapareixia. Per tant, res no havia canviat: als antípodes del país que havia jaquit es trobava subjecte a les mateixes quimeres pusillànimes, a les mateixes angoixes de la miserable realitat que assetjaven aquell que tant se li assemblava. Era un home com ell, tímid, que per no res s'esverava, incapaç d'alliberar-se del jou de les necessitats, i era la seva vida, la seva pobre vida obscura i dissortada la que ell continuaria i recomençaria sota les palmeres tropicals. Quines ganes d'haver partit? Res no havia canviat. No hi hauria manera, doncs, d'acabar aquesta subjecció, de començar un cicle nou, d'esdevenir un és-

ser fort, sense por, capaç de seguir fins a la fi el seu instint d'evasió? Com En Plessis... Com En Plessis?

Ell ho sabia, però, que mai no seria un home com En Plessis; ell s'assemblava a aquell altre home vell i temorenc... I amb la imaginació foragitada, sentia, als quatre recons de la cambra, que la seva presència invisible l'acorrallava.

Per fi, al cap de deu dies, arribà el telegrama. No gosava obrir-lo, ja que l'legia al través del plec un sentència terrible, més terrible encara que les pitjors previsions. Tot era millor que aquella espera. En Plessis esqueixà l'envoltori: el telegrama era xifrat; calgué cercar el codi i desxifrar laboriosament el text, que era llarg. Quan la cosa fou acabada, En Felip es deixà anar en una postració deslliuradora: la resposta era dolenta, però no tant com ho esperava. La Societat acceptava la responsabilitat de l'operació fins a la quantitat només que havia tramès per a realitzar-la i deixava a càrrec del Director la diferència que podia haver-hi provinent de la seva especulació amb els canvis. Ultra això, a causa dels expedients en curs i de les informacions que li havien arribat, la Societat tancava el *Comptoir* fins a l'arribada d'un nou gerent que estava a punt d'embarcar-se. Per correu enviaven noves instruccions.

Per un moment En Felip es cregué salvat. Després es recordà d'En Johnny Gibson. Calia liquidar tot allò. Es vestí de pressa, es ficà el telegrama a la butxaca i se'n partí a cà'n Johnny.

L'homenàs roig l'esperava.

11

En Johnny tenia nombrosos "deutors". En Felip havia de saber ben aviat el sentit que aquesta paraula tenia a les illes entre la gent de negocis i havia de mesurar-ne tot l'abast el dia en què desembarcà a Maupitia, una illa baixa de l'arxipèlag de Paumotú, on el traficant tenia una explotació de copra.

Durant la temporada en què les goletes que fan el cabotatge condueixen, a centenars, en aquells illots madrepòrics, els nedadors indígenes que van a cercar l'ostra de la perla al fons de les badies nacarines, En Gibson instal·lava factories en els llocs de la pesca on tanta de gent es congregava. El seu procediment consistia a omplir-los els braços de mercaderies, que anaven del teixit de cotó al mocador de seda, del fonògraf a la màquina de cosir, i els obria un compte que ells es comprometien a saldar, si no amb diners, amb nacre o amb treball. I és clar, per més que cabussessin i pesquessin, el compte era sempre deutor. Acabada la temporada, En Gibson transportava els seus "treballadors" a la plantació de Maupitia. En aquella illa isolada aquells treballadors només tenien un vigilant mestís, que no era suficient ja que En Gibson en cercava un altre.

En Gibson plantejà la qüestió amb tota brutalitat. Quan, amb el telegrama a la butxaca, En Felip l'havia anat a trobar, els ulls llegendosos del traficant te-

nien una expressió que demostraven que l'home no tenia contemplacions per ningú. "Aleshores què?... pagueu o no pagueu?", havia dit després de les primeres explicacions. En Felip estava en descobert d'una quinzena de mil francs. "Si no pagueu... recordeu-vos que esteu sotjat. Aneu en compte!" I completà la frase amb un gest expressiu. En Felip tingué davant dels ulls, en tota la seva enormitat peluda, el puny que no havia sabut veure el dia en què havia signat el pagaré. Aquell puny tancava al davant del seu nas un invisible forrallat. Segon contacte amb les realitats.

Les comes li feien figa. Amb prou feines arribà a dir que encara es podia procurar cabals, que només es tractava d'esperar uns mesos, el temps d'escriure i rebre resposta. En Gibson el llucava amb una expressió implacable i quan el tingué rendit li parlà de la seva illa de Maupitia. Encara es podien entendre. Allà tenia tres cents indígenes paumotuans, tres cents deutors. El mestís que els vigilava era un bon caporal de vara, però s'embriagava. Es podien produir conflictes. Hi necessitava un blanc. Allò era una sinecura. Ell li oferia l'empleu fins que hagués pagat el deute. Amb un any acabaria. Després hom veuria si el lloc li agradava... Hi trobaria queviures, bon cobert... i una natura bonica, ja que això li plaïa... Es podia donar per venturós, ja que la Societat de París el despatxava. S'hi podia dur una dona, si li feia peça. Li seria útil.

Amb el puny de l'altra que encara li ballava pels ulls, En Felip dubtava. "Digueu si o no..." I afegí En Gibson: "Vós mateix... O els dòlars, o la resposta, per tot demà. La goleta se'n va d'aquí tres dies." Quan En Felip trobà En Plessis ja havia fet un determini.

—"Una illa baixa, ja saps què cosa és?" Després d'haver-lo escoltat, En Plessis movia el cap.

—"No", respongué En Felip, "però em cal anar-hi."

Era inevitable. Allò formava part del seu fat, era una mena de sacrifici necessari. Ell s'hi avançava amb una mena d'ombrívol daler. L'illa baixa era precisament l'inconegut, l'experiència que podia renovar-lo, que potser li donaria noves energies. Per tot l'altre, era l'únic mitjà d'eixir d'aquella aventura frustrada, d'una situació que no deixaria de pendre a Tahití un caire lamentable, una nova etapa. I per què no? L'altre, tot arrugant el front, enfonsava l'acer del seu esguard en els ulls de Vasco. "Me'n vinc amb tu", li digué per fi.

"Jo, realment, de sobte, em vaig esgarriar", confessava Vasco. Això de què En Plessis se n'anés amb ell era la dissort sense remissió, la malastrugança ineluctable. La "pega" del desesperat s'havia palesat bé prou. Però en l'esguard que l'escorcollava hi havia aquella lluïssor que En Felip hi havia vist una vegada, dues i tot: el dia en què ell li havia confessat les seves dificultats financeres i el dia en què li havia cedit la Dinah. L'home sabia demanar-ho tot i oferir-ho tot. Mai no dubtava de tirar al dret. Vasco sabé que hom no escapa a l'amistat. Hi havia entre ells una fraternitat horrible.

En oir el nom d'En Plessis, En Gibson havia posat el crit al cel: "Aquest també? Ah! No, això no!" Després, en veure la insistència d'En Felip havia

cedit. Després de tot ell no havia de donar-li res i En Plessis es comprometia a compartir les tasques del seu amic. “Aneu amb compte, però. Ja hi ha hagut massa històries a Maupitia. I no vull que es repeteixin. Malfieu-vos-en!”

En Felip veié a dos dits de la seva cara un enorme índex menaçador.

* * *

En tres dies hom havia buidat la casa, clavat les caixes, hom s'havia acomiadat del jardí, del riu, de la ventura i hom s'havia embarcat en una d'aquestes goletes de l'any de la picor, tan gracioses al moll i tan fèrides a la mar. Nau-seabunda, la travessia havia durat cinc dies.

“...No, noi; no havia imaginat pas què cosa era una illa baixa. Ho vaig començar a comprendre quan, encara en alta mar—no hi havia boca de dàrsena ni res que s'hi assemblés—hom davallà el canot per desembarcar. L'illa? Ja hi érem. Era una franja de cocoters eixits bruscament de la mar, descabellats, com disposats en batalla, brillants; era aquesta línia enlluernadora al ras de l'aigua, que d'antuvi vaig pendre per una platja i que era corall. Quan el canot hagué arribat a lloc, hom saltà enfonsant-se fins als turmells en una mena d'es-còria blanca que petava en trepitjar-lo i cremava fins als ulls. Unes enormes tortugues dormien en aquella fornà; quan arribàrem, se'n tornaren a l'aigua... Era l'única vianda fresca que hi havia a Maupitia...”

Entre els cocoters es dibuixaven unes teulades metàl·liques: eren hangars de còpra on s'assecaven els canyissos d'ametlla rànica. Per als treballadors, un camp de cabanes, que eren buides quan ells hi passaren, tret d'una on veieren una dona postrada, prop de la porta, amb el ventre inflat. A poques passes del camp, en una llacuna interior de fulgurants transparències d'absenta, veieren la cabana. De fusta i amb teulada de ferro, bastida damunt engraelat. La cabana! Només n'hi havia una. Devia ésser la del mestís, car prop de la passera que hi menava, hi havia lligat contra un arbre baix un indígena, un paumotú sens dubte, amb els punys amarrats pel darrera i els peus trabats, i amb el cap que li queia damunt del pit. Semblava dormir.

El mestís no els esperava. Era un xicotàs gros i gris, d'ulls rodons i de còrnea groga. Després d'haver emparaulat s'oferí en tot i per tot: tots, amb bona voluntat, hi cabrien. Ell també tenia una dona, però apretant-se una mica, sempre valdria més estar junts que no pas sol en aquella illa de taurons. I els anava empenyent cap a la casota de fusta que feia olor de peix i de vernís fos.

L'home lligat que es rostia al sol es posà a gemegar, sense obrir els ulls. El mestís escopí de gairell. S'havia negat a treballar per tal com la seva vahiné, la seva dona, no tenia dret a la racció de *beef*. Ella estava en cinta i no treballava. I en aquest cas, res de *beef*. Era la consigna. Els canacs no volien entendre res. Era necessari estovar-los. I tot dient això, reia que reia i omplia uns vasos. “N'hi han hagut dos que hi han petat, no fa ni tres dies”, afegí triomfalment. Segons ell, aquells foragitats es deixaven morir de gana ells mateixos.

Una curta visita al camp i al “magatzem” bastava per a saber que calia pen-

sar-ne. En el magatzem, un cobert on s'apilotaven les llaunes de salmó, el *beef* i els sacs d'arròs, cada treballador tenia, segons les ordres donades, un carnet on tot el que prenia era registrat minuciosament; tot el que un indígena prenia de més de la seva racció—racció de fam—anava afegint dies al nombre dels de la seva servitud, dels del seu presidi. I els dissortats preferien el dejuni als treballs forçats. Aquells afamats de barres proeminentes, menjadors de peix cru, tenien l'aire ferotge. En Plessis els observava amb curiositat i havia viscut prou de temps a les illes baixes per poder-los conèixer bé, aquests paumotús que en llurs illots madreporics escombrats per les altes marejades, en una aspra lluita amb la mar, el corall i el vent, serven, contràriament als altres polinesians, una rustiquesa bàrbara propera al canibalisme d'ahir i llurs ancestrals supersticions. En Tauf, el mestís, explicà com se les arranjava: molta feina, poc menjar i, per posar-los a ratlla, un petit equip de guardes que rebia raccions suplementàries. En altre temps, el mestís havia estat sub-oficial de tropes colonials i sabia el seu ofici. "Deuen tenir molta por dels morts, eh?", preguntà En Plessis mirant fit a fit al guardià, el qual baixà els ulls.—"Oh! Ni cal dir-ho... Aquí, com a tot arreu, els oïreu cantar, a la nit, algunes vegades." En Felip interrogà, també: "I tot això, ho sabien a Papeete?"—"És molt lluny, respongué En Tauf. Els bancs la separen..." Tret d'En Johnny, ningú no sabia res, a Papeete, del que passava allà.

Davant d'aquelles coses abominables, Vasco es sentia consternat. "Què hem de fer?", preguntà a En Plessis quan En Tauf els hagué deixat. Havien de fer d'escarcellers, de caporals d'aquella xusma, amb aquell esbirro de mestís? Era això el que els esperava?... En Plessis, amb el cap baix, caminava al seu costat, entre els gorcs deixats pel reflux en els sots de corall que la posta tenyia de color de foc. Entornar-se'n? El canot havia tornat cap a la goleta que seguia ancorada al lluny. I on anirien? A Papeete, per caure de nou entre les urpes d'En Johnny? "Ja veurem, ja veurem...", anava dient En Plessis. L'home caminava gambant per damunt dels gorcs... No volia històries, Johnny! Quin sarcasme! En voleu més de les que hi havia allí?... Vasco, enfurismat, provava d'encalçar-lo. Singular parella de desesperats en aquella solitud on només s'oïa que el calpo-teig dels crancs damunt del corall.

MARC CHADOURNE

A MASERAS

trad.

(Segueix)

PER AL SEPULCRE D'EN SALVAT PAPASSEIT

El poeta Joan Salvat Papasseit morí jove, i tothom veié en aquella mort una esperança perduda per les nostres lletres. Així i tot, les seves poesies tenen un estol d'admiradors i sempre han desvetllat entorn un aire de simpatia.

Mentre aquesta admiració romanía, més que no intacta, creixent, passava un temps en què les despulles del jove poeta, closes transitòriament en un nínxol, haurien de passar a la fossa comú; i arriba també el temps en què els amics han pensat en què caldria adquirir pel poeta un sepulcre que ornaria un amic escultor.

Per això s'es constituïda la comissió que subscriu aquesta crida; i LA NOVA REVISTA ofereix publicar, per contribuir a aquesta obra gentil, un llibret dedicat a Joan Salvat Papasseit, el rendiment del qual el destinaria

pel nou sepulcre a les despulles del plorat amic.

Signants: Josep M.ª de Sucre, Joan Bta. Solervicens, Tomàs Garcès, Octavi Saltor, Josep M.ª Rovira i Artigues.

* * * * *

Des d'aquest moment s'obre una subscripció a LA NOVA REVISTA per tal de complementar, en la mesura que aquest projecte exigeix, els ingressos de la venda del llibre que s'editarà. Tots els donatius, així, cal que vagin adreçats a l'Administrador de L. N. R. La correspondència purament literària, a Josep M.ª de Sucre, president de la comissió.

NOTES

Per necessitats de compaginació d'última hora hem hagut d'ajornar pel número vinent de febrer la publicació de les pàgines habituals dedicades a LES NOSTRES EDICIONS i NOTICIARI.

* * * * *

En el bellíssim poema Nadal, de Sebastià Sánchez-Juan, publicat en el número anterior de L. N. R. fou lamentablement alterat el pensament del poeta amb aquest vers final:

i als ulls d'enterniment d'aquesta nit sentida.

Calia tipografiar:

i als ulls l'enterniment d'aquesta nit sentida.

* * * * *

En cartera, pel número pròxim, quatre reproduccions de l'obra de conjunt de J. Torres-Garcia.

LA NOVA REVISTA

PUBLICACIÓ MENSUAL DE LITERATURA I D'ART

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ

Semestre: 18 ptes. - Trimestre: 10 ptes. - Núm. solt.: 3'50 ptes.

Estranger: Semestre: 22'50 ptes.

Redacció i Administració: Portaferrissa, 26, 1r.